

1995

година
втора

№
2, 3, 4

В БРОЯ:

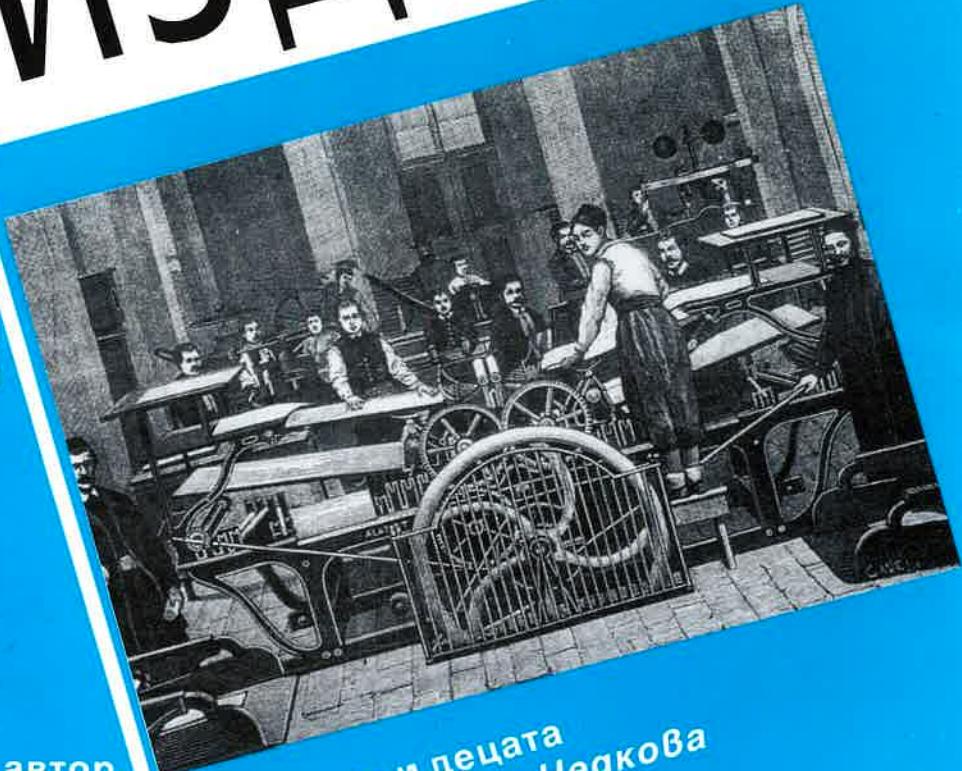
Асоциацията на
американските
издатели - концепция
в действие
Борис В. Ленский

Съдбата на българския автор
Ани Гергова

Формиране на
издателските центрове
в България
Лъчезар Георгиев

Стратегия, тактика и
концепция на издаването
"Зодиак" и списание "Всяка
неделя" - 1990-1993 г.
Борислав Гърдев

ИЗДАТЕЛ

Книгата и децата
Константина Неккова

Три рецензии за нови книги
Евлоги Данков

Първи издания на българската
художествена литература в
спектъра на националното
книгоиздаване.
Полина Симова

Издателски вести

ИЗДАТЕЛ

ТРИМЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

книга № 2, 3 и 4, 1995

ТЕМИ

- Автори
- Издателства
- Полиграфия
- Книгоразпространение
- Нови книги - тематика, представяния, рецензии и отзывы
- История и съвременни проблеми на издателската дейност

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Проф. д-р Ани Георгиева
Лъчезар Георгиев (отговорен редактор)
Н.с. Татяна Дерменджиева
Тодор Билчев
Николай Ликовски
Кънчо Данев (графичен дизайн)

Формат 56x84/8

Печатни коли 5.5

ISSN 1310 - 4624

Предпечатна подготовка: Издателство •ПИК• - Велико Търново
Печат: Издателско - търговска къща "АРИЕЛ" - Стара Загора

A ИЗДАТЕЛСКО-ТЪРГОВСКА КЪЩА
Aриел®

СТАРА ЗАГОРА бул. "Методи Кусев" 56 тел/факс 042/290 43; тел: 042/398 74

• ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ • ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН • МНОГОЦВЕТЕН ОФСЕТОВ ПЕЧАТ
• ЗАКРИЛА НА ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ И АВТОРСКИ ПРАВА

№ 2, 3, 4*

1995

ИЗДАТЕЛ

ТРИМЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

АСОЦИАЦИЯТА НА АМЕРИКАНСКИТЕ ИЗДАТЕЛИ – КОНЦЕПЦИЯ В ДЕЙСТВИЕ

Борис В. ЛЕНСКИЙ – Русия

В публикациите, посветени на издателското дело в САЩ, се посочват различни цифри, характеризиращи броя на издателските организации. Според "Американски алманах за труда и работната заплата" в страната има 750 издателства. В библиографския указател "Books in Print" са изброени 27 хиляди. Гигантско число е посочено в справочника "Американски издатели. 1987". В предисловието четем: "Нашият справочник изброява повече от 66 хиляди издателства, действащи в САЩ и Канада.

Трудно е да се установи точният им брой, пък и едва ли това е най-важно в случая.

В края на 80-те години процесите на концентрация в книгоиздаването се засилват още повече. Така например след сливането на американските издателски групи "Тайм" и "Уорнър" годишният оборот на новия концерн "Тайм-Уорнър" (T – W) достига 10 млрд. долара. Първо място в книжовното производство днес държи американското издателство "Саймън ънд Шустър", чийто годишен оборот надхвърля 3 млрд. долара.

Процесът на концентрация продължава. Годишният брутен доход на 19 най-големи издателства в САЩ (без "Ридърс Дайджест") е повече от 10 млрд. долара, кое-

то представлява 76,5% от общия обем на реализацията на книги и брошури в страната.

Запознаването с работата на някои издателства в САЩ, в частност с дейността на "Коллинз паблишърз" (Сан Франциско), показва, че американските книгоиздатели имат своя концентрация и я следват твърде стриктно. Най-отчетливо тази концентрация се оглежда в работата на Асоциацията на американските издателства (ААИ), а самата организационна структура на ААИ представлява материализирано въплъщение на концепцията.

Създадена е през 1970 г. при обединяването на две организации – Съвета на

*Технически и материални затруднения принудиха редакцията да обедини последните три броя. Молим читателите да ни извинят и за непредвиденото закъснение поради заболяване на отговорния редактор. – Бел. ред.

американските книгоиздатели (действащи от 1946 г.) и Института на американските издатели на учебници (от 1942 г.), които до този момент осигуряват координацията в книжовната индустрия в САЩ. Както се казва в обединителния документ, първата цел на членовете на новосъздадената асоциация е да достигнат най-добро разбиране за съществената роля, която книгите и учебниците играят в развитието на американското общество. Втората цел е асоциацията да се превърне в инструмент за коопериране между членовете на ААИ и обществените, правителствените организации, търговските асоциации и други заинтересувани учреждения и институти. В документите на ААИ, е посочено, че "обединявайки през 1970 г. няколко издателски групи, специализирани в отпечатването на учебници и литература от общ характер, американските издатели за пръв път получават авторитетен глас, който говори от тяхно име".

Асоциацията на американските издатели обединява днес в своите редове повече от 220 организации. През 1982 г. техният брой е увеличен за сметка на издателите на материали, които се подготвят за други средства за информация и масова комуникация (например програмното осигуряване на компютри, а също така и бази данни, работещи в отворен режим ("он лайн").

Самото членство носи диференциран характер. Действителни членове на асоциацията могат да бъдат всички американски компании, които работят активно в областта на издателското дело и отпечатват книги, списания, неподвързани печатни материали, подготвят програмни продукти, аудиовизуални материали, бази данни и други подобни за обучение, практическо приложение в работата или за лично използване. Кандидатите за действителни членове трябва да представят доказателства, че се занимават с издателска дейност, имат зна-

чителни вложения в този бизнес и отпечатват не по-малко от пет заглавия годишно.

Уставът на ААИ предвижда и т. нар. асоциирано членство. Това означава, че в асоциацията могат да влязат и нонпрофитни (непечаливши) организации, към които се предявяват други квалификационни изисквания. Особена категория асоциирани членове на ААИ представляват нон-профитните университетски издателства.

В регламента е предвидена и възможността за интродакторно членство, т. е. кандидат-членове, при което съответните издателства се ползват с привилегията да плащат само половината от годишния внос. (Да поясним, че годишният внос се изчислява по особена скала, като се вземат предвид годишните доходи от продажбата на книги, учебници, карти и друга печатна продукция.)

Накрая съществува още един вид членство в ААИ – филиалното. Отнася се до организации, които не се занимават с издателска дейност, но са свързани с този отрасъл. Филиалните членове нямат право на глас в асоциацията.

Членовете на ААИ могат да бъдат и чуждестранни издателства.

Мандатът на асоциацията предвижда решаването на концептуални задачи на три йерархически равнища. На първо са задачите, които ААИ трябва да изпълнява безусловно, задължително във връзка с това, че на всеки гражданин на страната следва да се оказва всяка възможност за да може той във всеки момент да се ползва от свободите, които му гарантира знаменитата Първа поправка към Конституцията на САЩ. (Както е известно, Конституцията на САЩ е приета от Конвента през 1787 г., а в 1789 г. Конгресът утвърждава първите десет поправки, влезли в сила през 1791 г. Първата поправка гласи: "Конгресът не трябва да издава нито един закон, отнасящ се до избора на религия или забра-

няващ всяко друго свободно вероизповедание, или ограничаващ свободата на словото и на печата, или правото на народа мирно да се събира или да се обръща към правителството с петиции за удовлетворяване на жалби.”) Център на ААИ за защита и за още по-пълно използване на правата, определени от Първата поправка, е Комитетът по свободата на четенето. Той играе предимно просветителска роля, пропагандирайки тези права чрез доклади и различни програми за връзка с обществеността.

Друга важна задача на това равнище е дейността по пропагандирането на четенето. Не е тайна, че в развитите страни съществуват сериозни проблеми, свързани с привличане на населението към четене, с повишаване ролята на книгата в образованието, е решаването на важни социални въпроси и др. Главно внимание на този въпрос обръща отделът по общо книгоиздаване на ААИ, който представлява издателите на художествена и нехудожествена литература, детска литература, религиозни книги и справочници. Отделът сътрудничи с Американската асоциация на книготърговците, с Американската библиотечна асоциация и с Националната асоциация на книжарниците в колежите, със Съвета по детската книга към Международния клуб на писателите (PEN), с книжовния център на Библиотеката при Конгреса на САЩ и пр.

На другите две йерархически равнища се решават проблемите от общоотраслеви характер, а също и професионални и социални въпроси.

Издателствата, членуващи в ААИ дават над 80% от общата книжовна продукция на САЩ. От това следва, че те и асоциацията като цяло определят типовата структура на изданията, “книжовното лице” на страната. Основните тематични раздели на литературата от последните години показват: 14,9% от общия брой на заглавията се падат на социологията и икономиката,

10% — на художествената литература, 8,9% — на книгите за деца и юноши, 7% — на медицината, и т. н. Прави впечатление сравнително равномерното разпределение на отделните видове литература. Това е резултат от влиянието на търсенето и предлагането, доколкото мнозинството издатели се ръководят от показателите в маркетинговите проучвания. Значителна помощ им оказва и ААИ. Членът на асоциацията винаги може да се обърне за помощ и съвет към висококвалифицирани специалисти. ААИ осигурява на организациите полезна актуална информация за условията на книготърговия, за правителствените акции, законодателните предложения, а също така им предлага практически програми и информация за уреждане на мениджмънта и ръководството на техните компании.

За решаването на тези задачи са разработени основни програми и системи за услуги, които се реализират от различни комитети на асоциацията. Сред тях е споменатият вече Комитет по свободата на четенето, Комитетът по авторските права, Групата за международната свобода на печата, Пощенският комитет (координира дейността в областта на пощенските разходи и регулирането). Освен това работят четири административни комитета: юридически, застрахователен, по статистика и по издаването на “Справочник по работната заплата и кадровите промени в книгоиздателския отрасъл”.

Значително място в дейността на ААИ заема решаването на проблемите за протекционизма (покровителството, на сърчаването) на отделни видове литература, които се издават в интерес на цялото общество. Тук най-ефективно се проявява концептуалната роля на асоциацията, видно и от самите названия на отделите (за разлика от комитетите се наименуват подразделения, занимаващи се с координацията по издаването на най-важните раз-

дели на литература). Към отдела по литература от общ характер се отнася художествената, детската, религиозната и справочната литература. Сред другите подразделения ще назовем отдела за висше образование, отдела за издания в мека подвързия, отдела за професионална и научна литература, училищния отдел.

За да се види по какъв начин държавата чрез ААИ осъществява протекционистична политика в приоритетните направления на книгоиздаването в САЩ, ще преведем сведения за работата на два отдела на асоциацията.

Отделът за издаване на професионална литература и научни трудове отговаря практически по всички въпроси на издателския процес при научната, техническата, медицинската книжнина, научните трудове, а организациите — членове към този отдел на асоциацията — създават книги, списания, програмни продукти, специална хартия за електронно-изчислителни машини (ЕИМ), бази от данни, ID-ROM (от англ. Compact Disc Read Only Memory — предварително записани, неизтриваем цифров диск, успешно използван за съхранение на големи обеми информация), предназначени на първо място за инженерите практици и учени, деловите хора, научната интелигенция. Ключовата роля в дейността на този отдел играят професионалните дружества и университетските издателства. Отделът провежда семинари и други мероприятия по най-различни теми — от издаването на списания до маркетинга и от организацията на продажбите до новите технологии и авторското право. Тясно свързан е със съответните служби на федералното правителство, особено с Бюрото за технологични оценки и с подразделението на Белия дом по научно-техни-

ческата политика. Сътрудниците на отдела поддържат постоянни контакти с професионални асоциации, сред които Международната група на научните, техническите и медицинските издателства, Американската асоциация на медицинските издателства, Дружеството за издаване на научни трудове и др. За поощряване качеството на изданията отделът присъждва ежегодно престижни награди за високи постижения в отпечатването на професионални и научни книги.

Активната дейност по продажбата на американски книги в други страни провежда Международният отдел на асоциацията. Тя се проявява както в прекия маркетинг, така и в участията в съвместни издателски проекти, в отстъпките и придобиването на права за издаване на английски език и в превод, а също и в разпространението на английски като втори език. Отделът помага на издателите да решават все по-сложните се проблеми на международния пазар, организира специални учебни курсове, семинари на Франкфуртския и други международни панаири на книгата, засилва връзките си с ЮСИА (Американската информационна агенция), с Държавния департамент, министерството на търговията и т. н.

Разглеждайки дейността на ААИ в цялата ѝ съкупност, можем да направим извода, че всички подразделения на асоциацията служат като регулатор, посредством който се управлява книгоиздателският процес в страна с развита пазарна икономика. По този начин се решават концептуалните задачи на книгопроизводството в САЩ.

Превод и адаптация
Петър ПАРИЖКОВ

Бел. ред. Статията на кандидата на филологическите науки Борис Владимирович Ленский (род. 1929) препечатваме в съкратен вид от сборника "Книга. Исследования и материалы", бр. 63/1991 г., с убеждението, че тя представлява интерес и за нашите издатели. Заглавието е на преводача.

СЪДБАТА НА БЪЛГАРСКИЯ АВТОР

Проф. д-р Ани ГЕРГОВА

(продължение от кн. 1, 1995)

Събитията непосредствено след деветосептемврийския поврат залюляват махалото на ценностните критерии към полюса на комунистическата идеология. Личностите, поели държавното кормило, поставят изискването да се ликвидира или отстрани всяко авторско проявление, всеки минал или нов книжовен факт, който се разминава с нея. С постановление на Министерския съвет от 6 октомври 1944 г. е разпоредено държавните власти да изземат от книжарниците и библиотеките изданията с "прогерманско-фашистка и антисъветска тематика"¹. През 1945 г. Министерството на пропагандата подготвя списък от 700 заглавия, които обществените библиотеки са задължени да отчислят². В края на 1947 и през 1948 г. са одържавени частните печатници и издателства. Изгражда се централизирана система за управление на книгоиздаването. Една от най-спешните ѝ задачи е да се подгответят поредните списъци — на "вредна литература", чието преиздаване и разпространение се забранява³. Те включват български и преводни съчинения с политическа, правна, военна, християнско-просветна и хуманитарна насоченост, влизаша в противоречие или ерозираща ръководните политическо-идеологически устои (наред с речите на А. Хитлер и на Б. Мусолини в тях са посочени трудове на А. Бергсон, Н. Бердяев, Ос. Шпенглер и т. н.).

Преследват се не само книги, но и хора — действителните или набедените

като "врагове на народната власт" техни създатели. Първата вълна репресии ги ликвидира без съд или с присъда от т. нар. Народен съд. Тя е последвана от други мерки за изпращане в "зоната" на мълчанието: лишавани са от правото да практикуват основната си професия като журналисти, адвокати, военни, преподаватели в Университета, писатели; интернирани са далеч от постоянно си местоживееще; конфискувани са имотите им; изпращани са във лагерите за "превъзпитание". Днес все още не си даваме точна сметка (немалко са нежелаещите да я направят) за мащаба на тази "операция". Сигурно е, че поне няколко десетки са авторите, получили преди години известност, които влизат в категорията на несправедливо репресирани (през февруари 1994 г. Съюзът на свободните писатели публикува списък на 30 заслужаващи реабилитация техни колеги). Не знаем, а вероятно и трудно бихме разбрали, колко са от страх непрописалите, критично отнасящи се към преобразованията на новата обществена система. А тя, по думите на писателя-емигрант Г. Марков, се свежда до "оправдаване на текущи престъпления, терор, неправди, кръв и сълзи с това, че е била необходима за доброто на човечеството в никакво абстрактно бъдеще".

Пред дверите на издателствата "персонажът" се променя — той се попълва от автори и преводачи главно от руски език;

от редактори и съставители, искрено убедени или старателно приспособили се към ръководната "партийна линия". Те заявяват безрезервна (любима в онази епоха дума) готовност да се наредят в члените редици на социалистическото създание, да се посветят на неговите най-важни задачи – агитационно-пропагандните. На тях бързо преобразувалото се книгоиздаване открива широк терен за проявление.

След началния рязък завой на книжовната политика следват вече наглед успокоечната праволинейност в идеологическата хомогенизация на литературната продукция; постъпителното, подчинено на държавно планиране нарастване на изданията, които трансира общественото движение към "светлото бъдеще". Самият Закон за авторското право, обнародван през 1951 г., както гласи неговият първи член, "урежда отношенията с произведенията на литература, науката и изкуството с цел да допринесе за изграждането и разцвета на социалистическата култура в Народна република България, за да се улесни внедряването и разпространението на тия произведения сред трудещите се, както и да обедини и защити интересите на авторите, като поставя тези интереси в хармония с интересите на народа"⁴.

В резултат на регулативната държавна намеса институциите се разрастват, увеличават се лицата в тях – потенциални автори. Ангажираните в науката и образоването от 9 хиляди през 60-те години стават 18 хиляди през 70-те и 25 хиляди през 80-те. Ако сумираме броя на членовете в творческите съюзи, захранващи авторското присъствие (Съюза на българските писатели, Съюза на журналистите, Съюза на преводачите), те се оказват не по-малко от 2-3 хиляди. В издателствата и редакциите се включват значителен брой подгответи за литературен труд лица – редактори, ху-

дожествени и технически оформители, художници-илюстратори и т. н. По изчисления, направени на основата на имените показалци към кумулациите на националната библиография, само в книгоиздаването годишно участват в този период от 4 до 8 хиляди души. Нови поколения се вписват в писмената комуникация.

От значение за съдбата на авторите е не само окръпняването и обновяването на тяхната социална съобщност, но и промененото отношение към нейните дела. Променя се снизходителното отношение към книжовните занимания, които преди са били само лично дело. Публикационната продуктивност вече се възприема като основа за израстване в научната йерархия, за удостояване с членство в творческите съюзи, за държавни отличия. В условията на изравнени за служебната ангажираност възнаграждения (заплати по щат), позицията на издавания автор става привлекателна и авторитетна. Гарантирани са хонорарите му. С постановление № 10 на Министерския съвет от 1970 г. е утвърдена "Тарифа за авторски и други възнаграждения за издания" към Закона за авторското право. Избегнати са рисковете на пазара. Книготърговията се нарича "книгоразпространение", а рекламата – пропаганда. Покровителствано от държавата, книгоразпространението увеличава постъпително своя "капацитет". Докато през 50-те години броят на годишно издаваните заглавия варира между 2 и 3 хиляди, през 60-те – между 3 и 4 хиляди, а през 70-те и началото на 80-те – между 4 и повече от 5 хиляди. Стремително се увеличават общите тиражи – от 20 млн. екземпляра през 50-те години до повече от 60 млн. в началото на 80-те.

Критики срещу наплодилата се българска книжнина идват най-напред "от горе". На срещата на Политбюро на ЦК на БКП с дейци на културния фронт през 1963 г., при подготовката на отчетно-

изборното събрание на партийната организация на Съюза на българските писатели – 1964 г., се заговорва за т. нар. “сив поток”⁵. Издателите са поучавани: “Недостатъчно се вземат предвид идеино-художествените качества на литературните произведения и особеностите на литературното творчество. Поради това често се издават книги, които не се търсят, лежат с години по рафтовете на книжарниците и в складовете”. В писмо до националния комитет за провеждане на Международната година на книгата – 1972, държавният и партиен глава отново съветва: “Издаването на слаби и ненужни книги, да не говорим за вредните, е особено непростително във време, когато хубавата и нужната книга не достига”. Затова, призова той, трябва да се издигат прегради пред сивия поток.

Тези, направени от висша инстанция констатации, са отзук на все по-определен проявяващото се недоволство от агресивната авторова посредственост, от разминаването на издателската продукция с интересите на читателите, с книжовния пазар. В цитираните отзиви обаче липсва отговорът на въпроса защо сивият поток се превръща в плавно речно течение, защо за неговото спиране не повлияват нито непрекъснато променящите се по име управленски издателски структури, нито техните организационно-регулиращи документи, многократно преработвани. Днес вече сме наясно, че при изворите на изравнената по релеф литература е на страж издателска система, която предотвратява, а при повод – санкционира всеки опит за разномислие, разноезичие и иновации. Авторите са призовани и се стремят да бъдат фактори за идеологическо въздействие. На това изискване те отговарят и с перо, и с обществени дела. Подчиняват се на единната методология: марксизма-ленинизма в науката и социалистическия реализъм в художествената литература.

Като “безименни войници” на Партията твърде често влизат в конфликт с призванието си – да сътворят нови художествени и семантични образци, да озонират обществената среда, да я облагородяват и обогатяват. Официално регламентирана цензура не съществува, но ограничителни функции по отношение свободата на твореца поемат всички нива на институционалната публичност. Руслото на сивия поток се регулира от систематично прилагани и непрекъснато усъвършенствани “механизми”, които отстраняват както цели текстове, така и техни части, дори пасажи, цитирания, позовавания. Самите автори търсят компромис в самоцензура, в самоконтрол при отбелязване на ползвани източници. Така се обезличават, което резонира върху обезличаващите се техни читатели.

Гарантираны са хонорарите на автора, но допуснат до държавната “ясла”, той ги получава в размер и срокове на изплащане, несъобразени с продажбата. “Качествените критерии”, определящи размера на възнагражденията, са на първо място – партийност и идееност. Държавните управници, освен това, се ласкат от обкръжението на артистичния и интелектуален свят, отплащат се за проявена взаимност с постове, похвали, поощрения... Битието на автора, заемаш успоредно с литературните си занимания и някоя нелоша длъжност, е обезпечено, завидно по привилегии.

Свидетелства за тлеещо съпротивление, за порив към творческа независимост дават авторите на неродени книги – от документи, мемоари, поезия, белетристика. От време на време се появяват издания и публикации, които играят роля на клапан, “освобождаващ парата”, за да спадне напрежението, към което се придържат овластените, издателите, официалната критика. Институционалното разглеждане на системата за писмено общуване,

навлизането на нови личности в нея дава път на учени и писатели не само с дарба, но и с воля да служат на призванието си. Публикуват се трудове в областта на естествените и приложните науки, които мерят ръст със световните постижения. Поредица литератори и учени-хуманисти успяват да се дистанцират от официално поддържания идеологически "канон" — чрез преводи на класически трудове, някои от които в издателски библи-

отеки или в събрани съчинения, чрез документални сборници, чрез статии в научни списания.Художествената литература също оставя доказателства за своята самобитност и жизненост, за оригинални търсения, за неконвенционалност. Именно такива стойности и трайни авторови творения се превръщат в опорна точка при поредния поврат — при прехода към демократизация, съпроводен от обща икономическа и социална криза.

(Следва)

ЛИТЕРАТУРА

¹ 12-то постановление на Министерския съвет. — Държ. вестник, № 225, 13 окт. 1994.

² Прочистване на обществените библиотеки от фашистки и шовинистични книги и списания. — Нар. войска, № 281, 11 август 1945.

³ Задача на бъдещите изследователи е да анализира стотиците съчинения в : Списък на вредна литература. С., Наука и изкуство, 1952.

⁴ Закон за авторското право. — Известия на Президиума на Нар. събраниe, № 92, 16 ноември 1951.

ФОРМИРАНЕ НА ИЗДАТЕЛСКИТЕ ЦЕНТРОВЕ В БЪЛГАРИЯ

Лъчезар ГЕОРГИЕВ

През времето на първата българска държава се създават четири големи издаателски средища – Плиска, Преслав, манастирският комплекс при с. Равна и Охрид¹. Плиска, Преслав, а същне и Охрид са български столици, в които книжнината се покровителства и подпомага от висшата духовна и светска власт. Не е без значение и присъствието на личността в дадено средище, за да го формира и доразвие, както това става с пристигането на учениците на Кирил и Методий в Плиска. Очевидно тяхното присъствие, а вероятно и участие дава подтик през X век в манастирския комплекс в Равна, Провадийско да се формира друго голямо книжовно и просветно средище². Литера-турата и въобще книжнината, създавана в тези старобългарски средища, има философски, исторически, полемичен или белетристичен характер. Може само да се съжалява, че унищожението и загубата на ръкописите не ни позволява да очертаем една пълна картина на тези, а навярно и на други издаателски средища от епохата. Характерно за книжнината от онова време е още уникалността на всеки екземпляр. На практика оригиналът или неговите преписи, варианти, редакции са единични екземпляри, които са притежание на царските и манастирските библиотеки, на заможни боляри. Опустошителните войни играят крайно негативна роля и нерядко способстват за прекъсване дейността на предишните книжовни средища, както това става с Преслав. С възстановяването на

българската държава след освобождението от властта на Византия новата столица Търново се превръща в първостепенен издаателски център. Процъфтява преводаческата и компилаторската книжовна дейност, развива се житийната литература, летописанието, химнографията, книжнината, свързана с нуждите на държавата и църквата. Писателите от Търновската книжовна школа – Евтимий Търновски, неговите преки и непреки ученици Григорий Цамблак, Йоасаф Бдински, Константин Костенечки, Владислав Граматик и Димитър Кантакузин допускат съживителстване на различни жанрове художествени методи в своите творби; в произведенията им откриваме своеобразна симбиоза например на похвални слова и жития, както това става практика при Евтимий Търновски и Димитър Кантакузин⁴.

Търновската книжовна школа е един от най-уникалните книжовни центрове в историята на българската литература и на българската книга. Като средище на исихазма столицата Търново става естествен разпространител на литературни идеи; тук си дават среща богомили, варлаамити, живовствуващи книжовници. Нови постижения се достигат в миниатюрното изкуство и при оформлението на книгата, с която тя вече може да се разглежда като действителен обект на изкуството – и по отношение на подвързията, и по отношение на книжното тяло. Търново като книжовен център дава своето отражение и в създаването на други книжовни средища

— манастирът „Света Богородица“ в областта Парория (Южна Странджа, след 1325 г.), „Св. Никола“ в Килифарево (ок. 1350 г.) и „Света Троица“ край столицата на Второто българско царство (ок. 1371)⁵. Книжовниците от града поддържат връзки и с други книжовни средища — Рилския манастир и Зографския манастир в Атон, където са били дарявани и съхранявани литературни паметници от Търновската книжовна школа.

Като книжовни центрове от този период се оформят и атонските манастири — Великата лавра „Св. Атанасий“ и българският Зографски манастир, манастирът Епикерниев, градът Видин — който за известно време е столица на западното българско царство преди завладяването на България от турците. Османското нашествие обаче задълго прекъсва книжовните традиции и разрушава съществуващите дотогава книжовни центрове. Сравнително добри условия за работа се установяват в западните български земи. Като значителен книжовен център се утвърждава през XV век Рилският манастир, средища на книжовност са и манастирите край София, Скопие и Кратово. Кръстопътното значение на тези будни места на българската книжовност се обяснява и с движението на монаси от Атон в посока към влашките княжества и Русия. Развива се химничната и житийна литература, извършват се преписи на богослужебни книги⁶. През XVII — XVIII век старопланинските манастири са своеобразни книжовни центрове, където се извършва преписваческа дейност на богослужебната литература. Наред с Врачанския манастир „Св. Троица“, Етрополския „Варовитец“, Черепишкия манастир, Ловчанския манастир, Елешничкия манастир „Яковшица“, Тетевенския манастир и в други области се забелязва книжовна работа — Прилепския манастир „Трескавец“, Слепченския мана-

стир, скопските манастири, Кукуленския манастир „Козма и Дамян“ в Родопите. Преписвачите калиграфи хвърлят усилия върху художественото оформление на книжното тяло и подвързията, на изящния ръкописен шрифт. Постепенно книжината се освобождава от скованите рамки на манастирската обител и със създаването на първите училища започва да се формира и в балканските градове — Сопот, Карлово, Копривщица, Троян, Елена, Жеравна, Враца, в средногорските, Панагюрище, и в Самоков⁷.

Когато говорим за книжовните средища от XVII — XVIII век, предходници на националното ни Възраждане, не може да не споменем за книжовната школа на Паисий Величковски, създадена по време на пребиваването му в Света гора, а също и в манастира Нямцу край град Яш, Молдова. В обкръжението на П. Величковски са и българи, сред които неговият приближен ученик йеросхимонах Спиридон, автор на „История во кратце“. Според Боян Пенев тази история не е препис на Паисиевата „История славянобългарска“, а свободна компилация, съставена на базата на няколко източника, като изложението на събитията стига до 1789 г.⁸ Както подчертава авторът, Величковски създава книжовна школа, чиито особености и похвати проличават в написаното от Спиридон⁹. В едно от най-новите изследвания, сборника „Паисий Величковски и неговата книжовна школа“ авторите и съставителите свързват творчеството на книжовника с началото на духовното възраждане в православния славяноезически свят през XVIII век, като привеждат нови факти от историята и книжината на Рилския, Преображенския и Троянския манастир. За първи път се публикува „Служба на преп. Теодосий Търновски“ от йеросхимонах Спиридон Рилски¹⁰.

Във връзка с определянето на книжовните центрове известният наш книговед

Манъо Стоянов ратува за изработването на топографска карта на българската книжнина, изхождайки от различни посоки на интерпретация по този въпрос — дългия единадесетвековен период и “многоцентрието на българската книжнина”, от специфичните обществено-политически условия за нейното развитие, от процесите в отделните книжовни средища през вековете¹¹. Според автора феодалното устройство по време на Второто българско царство позволява ръководителите на светската и църковната власт да станат видни книжовници и същевременно пъкровители на книжнината. Такива са Теодосий Търновски, Евтимий Търновски сред патриарсите, Иван Асен II, Иван Александър и Срацимир сред управляващите. Болярите в отделните провинции също се стремят да създават условия за просперитет на книжовността. Пример за това е севастократор Калоян, превърнал село Бояна край град Средец в център, откъдето се създават значими книжовни и художествени паметници¹². Манъо Стоянов с основание посочва образци, излезли от средновековните книжовни центрове на Второто българско царство като Томичевия псалтир, Мана-сиеевата летопис, Лондонското евангелие, Синодикът на цар Борил, творбите на патриарх Евтимий Търновски, Боянското евангелие и Боянския псалтир, Бдинския сборник, Охридския псалтир, Добреишовото евангелие, Ловешкия сборник¹³. Авторът смята, че съществено развитие на книжовната продукция се осъществява през XVIII век, при съставителството на дамаскините — сборници със смесено съдържание. Те се разпространяват вече освен в църковната обител и в дома на обикновения българин. Такива са Троянският, Сопотският, Копривщенският, Пирдопският, Пазарджишкият, Беловският, Констенецкият, Врачанският, Свищовският, Еленският, Райковският дамаскини.

Все пак не бива да забравяме, че българската книжнина по време на османското владичество се развива при изключително трудни условия. На първо място, тя е преследвана или ако не е така, поне не е подпомагана от турското правителство. Нерядко книжовните изяви на авторите се считат за проява на свободомислие. В същото време в цивилизована Европа се развиват прогресивно технологиите на книгопечатането. Тяхното начало е поставено от холандеца Лоренц Костер, италианеца П. Кастилдо, француза от чешки произход в град Авиньон Прокоп Валдфогел, последвано от изобретенията в печатарството на Йоханес Гутенберг. Изобретеното от него в Майц и Страсбург представя европейския XV век като век на началото за световното книгопечатане в неговия съвременен аспект. Periodът на инкунабулите — началният, лютчен период на печатарството в Западна Европа, който непосредствено следва изобретенията на Гутенберг и създава десетки хиляди заглавия с около 12 млн. тираж, е завидно време за началото на книгоиздаването и полиграфията.

В тази епоха се появява първият български печатан сборник, известен под името “Абагар”. Отпечатан е на кирилица през 1651 г. в Рим от българина Филип Станиславов, родом от свищовското село Ореш, възпитаник на католическата конгрегация в папската столица и никополски епископ. Името на книгата произхожда от название на муска, талисман, амулет, употребявано от павликянското население в Свищовско¹⁴. По своя характер книгата, състояща се от пет големи листа, е молитвеник, в който са поместени апокрифни и християнски молитви. Според Георги п. Христов апокрифните творби в “Абагар” имат връзка с богомилската книжнина в старобългарската литература¹⁵. Боян Пенев счита, че в молитвите от сборника са използвани еретическите учения, разпространени между

ду павликяните. А целта на автора, както сам отбелязва в послесловието си, е да поднесе труда си на българския народ и да въздейства на покатоличените павликяни, отклонявайки ги от еретическите възгледи¹⁶. В езика на "Абагар" присъстват църковнославянски, сърбо-хърватски и български лексикални конструкции. За пръв път в тази книга печатно се възпроизвеждат елементи от новобългарския език. Тук може да добавим, че езикът на Филип Станиславов е свързан определено с местния говор на българите в Свищовско, а и предназначението на сборника е отправено индиректно към българите католици от Свищовския и Никополския край. Покъсно, през Възраждането, друг свищовец – Драган Цанков, с публицистичната си дейност, с издаването на цариградския вестник "България" ще опита отново в мащабен план да приобщи българите към католицизма, ще проповядва униатската идея, която – макар и продиктувана от сложните дипломатически ходове на видния общественик във времето на църковната борба за независима екзархия, ще наемри и положително отражение сред българите католици в Свищовско и на други места.

За разлика от книжовния център, който е едно по-широко и обобщено понятие с оглед на процесите, протичащи при литературата и книжовността, издателският център трябва да се разглежда в по-тесен смисъл, като един своеобразен комплекс, в който е налице развитието на веригата **автор – издател – печатар – книгоразпространител**. В епохата на Българското възраждане той придобива такива характеристики, които съществено го отличават както от средновековните книжовни центрове у нас, така и от онези книжовни центрове, които се формират в България след Освобождението. Но кои са особеностите на издателския център през

възрожденската епоха – време на формиране на българската нация, на интензивно развитие на цялостния стопански и културен живот на българина?

* За възрожденския книжовен център е характерно кръстопътното, средищното място, където се пресичат транспортни и стопански връзки, етноси, религии, различни културни пластове на книжовността, чийто носители са и местни, и преминаващи автори, книжовници, учители, свещеници, радетели на борбата за църковна независимост, участници в националноосвободителното движение. Така той става и своеобразен издателски център през възрожденската епоха.

* Авторите в издателския център обикновено са издатели на своите творби, съставители, редактори и коректори. Те наблюдават цялостния процес на производство на книгата – от създаването на ръкописа до отпечатването и разпространението. Някои са едновременно и издатели на книжнина, други създават свои книжарници и дори печатници.

* При издаването на произведенията си авторите разчитат на различни форми на духовно меценатство – богати и преуспяващи българи, с чието "иждивение" се извършва издаването; читалища; дружества; църковно-градските общини и църквата.

* При издаването на периодика – предимно вестници и списания, авторите прибегват до помощта на лични връзки и познанства; осъществяват контакти с помощта на читалища и училища, организират мрежа на спомоществувателите, които се грижат за разпространението и абонамента на периодичните издания.

* Характерно е, че в много случаи поради липсата на печатници издателите прибегват обикновено до услугите на печатници в чужбина – Смирна, Брашов, Римник, Цариград, Белград, Будим (Будапеща), Виена, Нови Сад, Белград, Прага,

Загреб, Букурещ, Болград, Браила, Москва, Одеса, Киев.

* Постепенно и във вътрешността на Османската империя се откриват печатници – във вилаетските и окръжните центрове – Смирна (Измир), Русчук (Русе), Одрин, Солун. Най-съществена роля в тази насока играе печатницата на Дунавската област, която за периода 1864 – 1877 г. отпечатва около 160 книги, а също и периодични издания. Снабдена е с модерна за епохата скоропечатна техника, литографски преси, книговезки машини.

* Опитите на Никола Каракоянов в Самоков и Теодосий Синайтски в Солун за създаване на български печатници дават известни резултати, но само като обещаващо начало на българската полиграфия. Те действат в нелегални или полулегални условия. Въобще властите не гледат с добро око отварянето на български печатници във вътрешността на България – показателни в това отношение са неуспешните опити на Драган Цанков и Пандели Кисимов през петдесетте години на XIX век да открият печатници съответно в Свищов и Търново. Дял за това има и подмолната роля на гръцкото духовенство.

* Забелязва се преливане на издателския потенциал от един към друг издателски център, и особено към столицата на империята Цариград, който през петдесетте – седемдесетте години на миналия век се превръща в крупно културно и духовно средище на българите. В него пребивават такива големи издатели на нашето Възраждане като Иван Богоров, Драган Цанков, Петко Р. Славейков, хаджи Димитър Паничков, Петър Пантелеев Карапетров. За периода 1857 – 1875 г. в Цариград са отпечатани 535 български книги. Първата българска печатница, изработила българска книга в годината на основаването си – 1842, е на Ставраки Игнатиев и Константин Огнянович под името печатница “Тру-

долюбива пчела”, станала впоследствие собственост на Т. Дивитчиян¹⁷.

Автор на идеята за формиране на Цариград като културно и духовно средище на българите е Неофит Хилендарски Бозвели. Тази идея е подхваната от българската колония в имперската столица, от видни представители на нашата възрожденска интелигенция. Така през 1857 г. Драган Цанков организира книжовното дружество “Община на българската книжнина”, започнало издаването на сп. “Български книжици” (1858 – 1862). През август 1864 г. е било основано Българско книжовно дружество¹⁸. На 6 март 1866 г. в метоха на българската църква в квартал Фенер възниква идеята за учреденото месец по-късно българско читалище, модел за което вече е имало в други български градове – Свищов, Лом, Шумен. Културните институции в Цариград стават предпоставка за развитие на книжовността и издателската дейност на пребиваващите там българи.

По подобен начин се формират и издателските центрове в Румъния – Букурещ и Браила, където се съсредоточават значителни маси от българи. Сред тях са представители на революционната емиграция, учители, вестници, свещеници, издатели на книжнина с учебен и религиозен характер. Подгонен от турските власти в Цариград, в Браила се озовава известният вече печатар и издател хаджи Димитър Паничков. В този румънски град той издава и печата до Освобождението за периода 1867 – 1877 г. петнадесет вестника и 31 книги.

Примерът с хаджи Димитър Паничков ни отвежда към общото заключение за още една важна характеристика на възрожденския издателски център на българите – бил той на територията на България или извън нейните предели. Издателят през Възраждането е в много случаи и полиграфист, и собственик на печатницата, и неин ръководител.

* Издателите от някои центрове, както това става с Любен Каравелов, Христо Ботев, Киро Тулешков, до Освобождението правят опит да обвържат своята дейност с полиграфически мощности в чужбина, като разчитат по този начин да повишат качеството на продукцията и да снижат тяхната себестойност. Показателен е примерът със свищовеца Янко Ковачев, който с подкрепата на брат си Никола създава съвместно с пловдивския книгоиздател Христо Г. Данов сдружение, имащо характер на издателско-полиграфически комплекс под името "Българска печатница на Янко С. Ковачев" (1874 – 1877). Подобен характер има основаното на 3 май 1870 г. първо българско печатарско дружество "Промишление" в Цариград.

* Издателите центрове от вътрешността на империята като Пловдив, Търново, Свищов, Русе, Шумен, Плевен, Ловеч, Горна Оряховица, Велес се превръщат в източници за формиране на сътрудническа мрежа от дописници. Тези сътрудници – учители, издатели, свещеници, търговци отразяват проблемите не само на регионално равнище, а засягат общонационални, обществено значими проблеми – за родното образование, за църковната борба, за националноосвободителните борби и пътищата за политическото освобождение на отечеството.

* Книгоиздателите от различните издателски центрове до Освобождението показват завиден стремеж за обогатяване и разнообразие на своя репертоар. Появяват се талантливи белетристични и поетични творби, сериозни позиции заема научнопопулярната литература. Определено развитие има и учебната литература, свързана с нуждите на българското образование.

* От петдесетте години на миналия век до Освобождението, когато издателската дейност се разширява, на преден план излиза

личността на издателя. Той вече е ангажиран с големи общественополитически и културни идеи на своето време. В работата му проличава активна гражданска позиция, желание да печели повече съмишленици и приятели на територията на различни региони от страната. Така действат Неофит Бозвели, Г. С. Раковски, П. Р. Славейков, Любен Каравелов, Христо Ботев, Матей Преображенски. За този тип личности с крупни обществени заложби е характерна универсалността и енциклопедичността по отношение на родната книжовност – в даден момент те са автори, друг път апостоли на революционното слово, трети път обикновени пътуващи сред народа книжари или пък издатели и печатари. Нерядко дейците на книжовността са изпълнени с противоречия, мятат се между крайностите на революционното и еволюционно-просветителското, но винаги са готови да отразят големите исторически събития и дори да бъдат участници в тях. Естествено, трудно сравними са пътищата на издателската и книжовната дейност при хора като Раъковски, Каравелов, Ботев, Стамболов и, от друга страна, Емануил Васкидович, Христаки Павлович, Иван Момчилов, Тодор Шишков, Стоян Маринов¹⁸.

* В характеристиката на издателския център през Възраждането се включва и наличието на културни институции, грижещи се за разпространение, опазване, съхранение и популяризиране на книжовността. Това са читалищата, книжарниците, библиотеките, но освен тях още и редица лица, свързани с разпространението на книгите и периодичните издания, както и дарители на българската книжнина, спомоществователи за издаване на вестници и книги, книголюбители с богати за времето си частни библиотеки.

* Важно значение за изграждането на издателските центрове през Възраждането имат и следните фактори:

- Формирането на новобългарския книжовен език
- Развитието на просветното дело и новобългарското образование
- Успешното решаване на църковния въпрос и учредяването на независима българска екзархия
- Създаване на родни културни институции — читалища, книжовници, културно-просветни и благодетелни дружества
- Активизиране на книгоразпространението и създаване на книжарници в големите търговски и културни центрове на империята
- Националноосвободителното движение след края на Кримската война 1856 г. и ролята на неговия периодичен печат и книжнина, отразяваща внушителните прояви на свободолюбивия български дух по време на българските легии и четнически прояви
- Учредяването на вътрешната революционна организация, БРЦК и техните последователи до Освобождението около Българското централно благотворително общество, които също създават книжнина с официален и легален характер, а наред с това формират и предпоставки за издателски прояви сред българска емиграция
- Съредоточаването на българската възрожденска интелигенция в развити в културно отношение региони — Търновско, Габровско, подбалканските и дунавските градове, Пловдивска Тракия¹⁹.
- Не по-малко съществени са и допълнителните фактори за оформяне на издателските центрове през Възраждането:
- Богатството на тематични направления при издаването и разпространение на книжината — учебна и учебно-помощна, художествена, мемоарно-документална; полемичните форми и периодичния печат; жанровете във възрожденската журналистика и публицистика.
- Ускореното развитие на българската литература с нейното жанрово многообразие в белетристиката, поезията, драматургията, литературната критика през шейсетте и седемдесетте години на XIX век
- Влиянието на преводната книжнина
- Ускореното развитие през същия период на българския периодичен печат със спецификата на неговите проявления в жанрово и тематично отношение
- Създаването на Българското книжовно дружество в Браила, първообраз на бъдещата Българска академия на науките
- Художественото и музикалното изкуство, архитектурните достижения през Възраждането
- Дарителството
- Първите стъпки на библиотечното и музейното дело, архивното съхранение на литературни паметници, документи и материали, свързани с миналото на българския народ и на сътвеното селище
- Отношението към книгата като свята вещ и национален символ, определящ самосъзнанието на българина
- Постепенно количествено нарастване на издателската продукция от книги и периодика през последните две десетилетия преди Освобождението.

Разглеждайки въпроса за издателските центрове и първите стъпки за оформяне центровете на издателска дейност у нас, не бива да отминаваме необходимостта от внимателно вглеждане в спецификата на книжината и нейните творци през Възраждането. От една страна се говори за **シンкретизъм в съзнанието на българския книжовник** от епоха, от друга — на тази постановка се противопоставя схващането за **творческата еволюция на автора**, неговата способност да дублира “филогенезиса” на естетическия развой²⁰. Втората теза, сочи три основни “корелации” на **възходящо идейно естетическо съзряване** — конкретно-исторически обстоятелства, коефициент на авторовия талант и коефи-

циент на полученото (неполученото) системно образование и достъп до чуждите литератури²¹. Нерядко религиозно-проповедническото при формирането и на възрожденския книжовник, и на издателя от тази епоха в частност битува с школско-дидактичното, които обаче при най-добрите представители на възрожденската ни литература са предходен етап от тяхното творческо развитие. Все пак тук следва да се добави, че при наблюдението на литературните процеси в тяхната многоизмеримост и сложност не може да не се държи сметка за ролята на самата личност, за нейната творческа неповторимост и индивидуалност, за нейната проникновеност, понякога надхвърляща рамките на епохата. Само такъв тип личности са способни да създадат първите оригинални творби на родната литература през Възраждането, без да отричаме предварителната подготовка — полученото високо образование, познанията от колежа, университета, духовната академия. Но пред нас има достатъчно примери за български творци от XIX век, чиято подготовка се е извършвала в родните училища, както и по пътя на самообразованието, и в края на краишата самият живот е давал простор на тяхната волеизявява за творчество. Това ни напомня за възгледите на Емануел Кант, според когото пространство, време и причинност са механизми на нашия интелект. А както посочва А. Шопенгауер, същината на човека е във вечния стремеж на волята, в нейното задоволяване, в новия ѝ стремеж — и така до безкрайност. Без да абсолютизираме тези схващания, смятаме, че виталният стремеж на българския творец през Възраждането е онзи неутолим подтик, който ражда значимите идеи и оригиналните произведения. Този стремеж, както се вижда и от живота на нашите големи интелектуалци книжовници — Бозвели, Раковски, Каравелов, Ботев и ред други техни

събрата, е съпътстван от низ страдания, но колкото и странно да е на пръв поглед, тези страдания са всъщност и едно състояние на духа, което играе пречистваща роля; то е задължителният катарзис и на книжовника, и на издателя готов да бъде разпнат на своята Голгота, на онзи връх, от който се умира, но само тялом, затова пък творецът успява да съхрани и да направи живи и след себе си своите идеи, да предаде на идващите поколения принципи, смисъл на съществуване, жажда към свободното слово. Съзнанието му, че върши, независимо от всички унижения и беди, нещо спасително за своето отечество, нещо — което формира и калява българската народност и нейната душевност, го кара да поеме рисковете на съдбата без страх, да се втурне в житетското море и да пише, и да издава, и да печата, и да продава книги, от които не само може и да не спечели, но и да загуби понякога цяло състояние. Понякога за нелеката орис, за трагизма му усещанията са болезнено натрапчиви, но от тях лъха и примитивността, и достойнството на твореца, съзнаващ своята мисия. Показателно е отношението на свищовския книжовник и издател Тодор Хрулев, приел сполетялата го мъченическа участ на заточеник и изкупителна жертва спокойно и с ясното съзнание за смисъла на своето страдание:

“Руси 1864 юлия 17. Мариоло аз днес тръгвам за Цариград по сухо. Бог да ми е на помощ и на мене и на тебе — молети са не са кахари какво то иска бог нека тъй стане, тури надеждата си на бога, чи са ни бой той баща той майка и на тебе, и на мене и на милите ни дечица — поздравявам синца ви и отивам със бога. Ако ми прилегни от Варна ще ти пиша. Твой мъж Теодор Т. Хрулев”²².

Когато говорим за формирането на издателските центрове през Възраждането, не бива да отминаваме и една тяхна спе-

цифична черта — обявената, но неиздадена по различни причини литература, която се вписва в общия книжовен процес на епохата и има своето естетическо пространство в духовния живот на онова преломно време²³.

След Освобождението се наблюдава ускорено развитие на издателската и печатарската дейност. Формират се нови срецища, обикновено в по-големите градове, които са областни (губернски), окръжия и околийски центрове. В тях се доставя полиграфическа техника, започват да се издават разнообразни по тематика и характер периодични издания. Политическият кипеж обуславя създаването и на динамичен партиен печат. Започват яростни престрелки между вестниците на консерватори и либерали, в навечерието на Съединението се води остра полемика и между периодичните издания в Източна Румелия за методите и подходите към националното обединение на разпокъсаните от Великите сили български земи; непосредствено след Сръбско-българската война се засилват пререканията между русофилските и русофобските вестници²⁴. Списанията постепенно се профилират в различни области на научното познание. Продължава да излиза „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“ (1870-1910), а свищовското списание „Промишленост“ (1887-1891) е родоначалник на идеята за индустриализиране на България²⁵. С авторитет се ползва елитарното литературно списание „Мисъл“ (1892-1907); литературно-научното списание „Труд“ (В. Търново, 1887-1892); обществено-политическите списания „Летописи“ (1899-1905); „Демократически преглед“ (1902-1928); „Българска сбирка“ (1894-1915) – издания, които също могат да се определят тематично и като литературни списания. Опит да разчупят рамките на провинциалния литературен живот правят и списанията „Роман“

(Свищов, 1902), „Праг“ (Видин, 1898), „Звезда“ (В. Търново, 1900), „Библиотека“ (Пловдив, 1902-1909). Появяват се и добре илюстрирани научно популярни списания: „Светлина“ (1891-1934), познато от седмата си годишнина като „Илюстрация Светлина“. Тематично ориентирани към проблемите на изобразителното изкуство и литературата са списанията „Художник“ (1905-1909) и „Художествена култура“ (1910-1930).

Централизираната система на родното образование в Княжество България и в Източна Румелия дава основните насоки на издателската дейност, свързана с учебната и учебно-помощната литература след Освобождението. Учебници и помагала продължават да издават вече утвърдени книгоиздатели – Драган Манчов, Христо Г. Данов, Янко Ковачев²⁶. Пазарът за този тип литература е осигурен с държавна поръчка, с която през 80-те години се ангажира Министерството на народното просвещение²⁷.

Заедно с учебната литература в книжовния живот своето полагащо се място заема преводната и оригиналната художествена литература. Сред чуждите автори личат имената на класици в световната проза и поезия – Л. Н. Толстой, Ф. М. Достоевски, Ив. С. Тургенев, Д. И. Писарев, Н. Г. Чернишевски, Н. А. Добролюбов, Уилям Гладстон, Гюстав Флобер, Емил Золя, Виктор Юго, Александър Дюма – баща и син, Шекспир, Ж. Ж. Русо, Уолтър Скот, Байрон, Дикенз, Даниел Дефо, Джонатан Суифт, Лесинг, Гьоте, Шилер, Хайнрих фон Клейст, Херман Зудерман, Артур Шопенхауер, Фридрих Ницше, Ханс Кристиян Андерсен.

Към края на XIX век преводната книжнина нараства. Издават се автори от Ренесанса, Класицизма, Века на просвещението, Романтизма, Реализма, Натурализма, Модернизма, без определен диференциран подбор на школи,

направления и литературни периоди. Предпочитат се белетристичните жанрове – сборник разкази, повести, романи, а също и драматургичните жанрове – трагедия, комедия, драма. В много случаи дори и западноевропейската литература се превежда опосредствано – от руски. В превода на прозата и поезията се намесват добре подгответи български автори – поети, прозаици, които осъществяват на дело творчески подход при отделните преводи. Постепенно се подобрява графичното оформление на книгата, нейното полиграфическо изпълнение, започва да се използва и твърдата подвързия²⁸.

Извършва се диференциране на печатарската професия от издателската дейност, с която започват да се занимават разпространителите на книжнина. Така книжарят става и издател на книгата, като се грижи за нейното производство от съставителството и редактирането до излизането ѝ като краен продукт, и същевременно е и книжар, пласъор на тиража, рекламен агент. Това налага този нов своеобразен хибриден тип издател-книжар да притечава солидни книжовни познания, а заедно с това и търговски усет за продажбите и търсената литература. В основните книгоиздателски центрове на страната се създават значителен брой книжарници. Като такива центрове се оформят големите и съсредоточили значителен брой интелигенция градове – София, Пловдив, Русе, Търново, Шумен, Свищов, Варна, Сливен, Стара Загора, Плевен. В столицата се печатат значителна част от книгите и периодичните издания, като техният брой прогресивно нараства от началото на века. За това спомага и солидната за времето си полиграфическа техника – наборните линотипни машини, ротационните и полуортационните машини с ролно подаване за вестниците, новата книgovезна техника.

Българският издател намира реализация за своите професионални стремежи

в нова следосвобожденска България благодарение на подкрепата, която получава в семейството и разчитайки на родовата приемственост²⁹. Така се раждат известните фамилни издателства Чипеви, Игнатови, Юрукови, Ал. Паскалев. В провинцията има и други издатели, собственици на печатници, които развиват възрожденските традиции в издателската дейност и вписват в актива си значителна по количество издателска продукция – хаджи Димитър и Асен Паничкови в Свищов, Киро Тулешков в Търново, Нестор Жейнов, Спиро Гулабчев и Д. М. Дробняк в Русе, Христо Г. Данов и Драган Манчов в Пловдив, Христо Н. Войников във Варна, Петър Глушков във Варна и София, Спас Попов в Шумен, Янко С. Ковачев в София, Хр. Г. Бъчваров в Русе и София³⁰. Първият начален компонент в издателската верига – българският автор, все още е с нерегламентиран статут в родното законодателство. В началото на XX век продължава да е открит въпросът с неговата закрила, с отношението на държавата и издателите към литературния му труд, с авторското му възнаграждение³¹.

Независимо от всички трудности, които възникват пред творците на книжовността, може да направим заключението, че в средата на XIX век вече се създават условия за формиране на издателски центрове както сред живеещите в емиграция българи, така и във вътрешността на Османската империя. Процесът на формирането им продължава с ускорени темпове след Освобождението и те постепенно се превръщат в центрове на издателска и печатарска дейност, където работят вече изтъкнати автори, издатели, печатари и книгоразпространители. Българският издател прави решителни опити да се вмести в контекста на европейското културно пространство. Дял за това имат и центрите на издателска дейност.

БЕЛЕЖКИ

¹ П е т к а н о в а, Д. Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, с. 229.

² Цит. съч., с. 384.

³ Цит. съч., с. 230.

⁴ Д а н ч е в, Г. Симбиоза на жанровете в творчеството на някои писатели от Търновската книжовна школа. – В: Търновска книжовна школа. Т. 5. Паметници, поетика, историография. В. Търново, 1994, с. 18.

⁵ Х а й н ц М и к л а с. Къде са отишли Парорийските ръкописи. – В: цит. сб. Търновска книжовна школа, с. 29.

⁶ П е т к а н о в а, Д. Цит. съч., с. 231.

⁷ Пак там.

⁸ П е н е в, Б. История на новата българска литература. Т. 1. С., 1976, с. 567.

⁹ Цит. съч., с. 570.

¹⁰ Паисий Величковски и неговата книжовна школа. В. Търново. [Унив. изд. "Св. св. Кирил и Методий"], 1994, с. 162-180.

¹¹ С т о я н о в, М. Топографията на българската книжнина. – В: С т о я н о в, М. Букви и книги. С., 1978, с. 145.

¹² Цит. съч., с. 147.

¹³ Пак там.

¹⁴ П е н е в, Б. Цит. съч., с. 216-217.

¹⁵ Х р и с т о в, Г. Свищов в миналото 86-1877. Свищов, 1936, с. 18.

¹⁶ П е н е в, Б. Цит. съч., с. 225.

¹⁷ Т и л е в а, В. Българско печатарско дружество "Промишление" в Цариград 1870-1885. С., 1985, с. 65. Книгата, която е отпечатана през 1842 г. в цариградската печатница "Трудолюбива пчела", е славянобългарският календар на Константин Огнянович.

¹⁸ Някои въпроси относно характеристиката на книжовните центрове през Възраждането са разгледани в книгата ми "Организация на издателския процес. История и съвременни аспекти на издателската дейност в България XIX-XX век". [Унив. изд. "Св. св. Кирил и Методий"], В. Търново, 1994, 120 с.

¹⁹ По този въпрос виж изследването на Николай Генчев "Българска възрожденска интелигенция", С., 1991, с. 118. Авторът говори за "духовна периферия" със слабо присъствие на родната ни интелигенция. Водещи през XV-XVII в. райони в Западна България, според автора, които са били книжовни центрове (София и Софийските манастири, Рилският манастир, манастирът "Варовитец" в Етрополе, Осоговският манастир) през епохата на Възраждането постепенно стават "духовна периферия" (с. 107).

²⁰ Р а д е в, Ив. Паратекстът и художествената творба през Възраждането. С., 1993, с. 96

²¹ Р а д е в, Ив. Цит. съч., с. 97.

²² НБКМ – БИА, II B 8567.

²³ Р а д е в, Ив. Погребаните книги на Възраждането. В. Търново, 1994, с. 12.

²⁴ Г е р г о в а, А. Книжнината и българите XIX – началото на XX век. С., 1991, с. 149-151.

²⁵ Г е р г о в а, А. Цит. съч., с. 150.

²⁶ Цит. съч., с. 152.

²⁷ Пак там.

²⁸ Г е о р г и е в, Л. Организация на издателския процес. История и съвременни аспекти на издателската дейност в България XIX-XX век. В. Търново, 1994, с. 59.

²⁹ Г е р г о в а, А. Съдбата на българския автор. – Издател, 2, № 1, 1995, с. 13.

³⁰ Г е о р г и е в, Л. Цит съч., с. 23—35.

³¹ Г е р г о в а, А. Цит. съч., с. 13.

СТРАТЕГИЯ, ТАКТИКА И КОНЦЕПЦИЯ НА ИЗДАТЕЛСТВО “ЗОДИАК” И СПИСАНИЕ “ВСЯКА НЕДЕЛЯ” – 1990 – 1993 г.

Борислав ГЪРДЕВ

Издателство “Зодиак” възниква през 1990 г. Негов ръководител е популярният ни тв журналист Кеворк Кеворкян. Всъщност ръководител е оставил и неточен термин, по-вярно е да се каже, че той е душата, моторът, вдъхновителят, финансията му бос. Кеворк посяга към издателския бизнес след като е вече утвърдена и изключително популярна тв звезда. Хвърляйки се в бурните води на издателската дейност през 1990 г., той сякаш предчувства драматичната съдба, очакваща най-свидната му ражба — магазинното предаване “Всяка неделя”, което след неколократни спирания и отстранявания на водещия, окончателно пада от еcran през януари 1991 г., за да възкръсне неузнаваемо променено, силно комерсиализирано и с водещ зад кадър в началото на 1993 г.

Не може да се каже, че първите стъпки на К. Кеворкян в издателския бранш са успешни. Той започва със сп. “Зодиак”, но веднага разбира, че посоката е грешна, че е направил фалстарт. Мигновено сменя концепцията и чрез издателство “Зодиак” започва да издава сп. “Всяка неделя” от 9. 11. 1990 г., а впоследствие и книги, които са както издания на сп. “Всяка неделя”, така и на самото издателство.

Това вече е ход в правилна посока, начало на успешен бизнес и на стратегия, стриктно следваща изискванията на пазара и на читателските желания. Кните, които “Зодиак” пуска на пазара за периода 1990 – 1993 г. са разнообразни, четивни, нашумели заглавия, бестселъри, забранени творби и безспорни издателски находки. Общото и свързвашщото ги е тяхната популярност, гравитирането им към широкия

читателски вкус, към естетиката на бестселъра, на касовото заглавие. В началото са “От Русия с любов” (1990) на Ян Фленинг и “Разговори със Симеон II” (1990) на Кеворк Кеворкян. Джеймс Бонд и цар Симеон се оказват печеливши автори и събеседници, след което библиотеката на сп. “Всяка неделя” пласира “Клопка за шепнешния” с “Десет пъти умри” и “Любовно приключение”, бр. 2, 1991 г., “Съдията и неговият палац”, бр. 3, 1991 г. и “Анекдоти за велики личности”, бр. 4, 1991 г. Отделно издателство “Зодиак” публикува “Аз, Клавдий” (1991), “Първи умират мечтите” (1992), “Полтъргайст” (1992), “Шантажът” (1992), “Семейство Юинг от Далас” (1992), “Младият Индиана Джоунс и съкровището в плантацията” (1992), “Сексуалният наръчник на Доменика” (1993), за да се стигне до изключителния успех (с пускането на допълнителен тираж) на “Дневникът на Лора Палмър” през 1993 г. Кеворк преследва шлагера и в мелодрамата — “Любовно приключение”, и в майсторски написания трилър — “Шантажът”, и в романи, по-малко или повече инспирирани от популярни тв и филмови поредици — “Семейство Юинг от Далас”, “Дневникът на Лора Палмър”, “Младият Индиана Джоунс и съкровището в плантацията”.

Неговата амбиция е да поднася на аудиторията лесносмилаема, доброкачествена, увличаща, сръчно преведена, безупречно оформена забава, която да му носи сигурни доходи. Обвиненията в груб комерсиализъм са неоснователни, тъй като спечелените пари се използват за подпомагане на тв предаването и на неговия аналог

сп. “Всяка неделя”.

За разлика от телевизионното предаване, дебютирало на малък еcran на 15. 01. 1979 г., списанието е много по-младо — то започва да излиза от 9. 11. 1990 г. първоначално като двуседмичник до бр. 11 (26. 04. 1991 г.), след което става месечник; тръгва с обем 64 с. — до бр. 7, а от бр. 8 е вече 48 с., без да е посочен тиражът му. Като редактор К. Кеворкян се мъчи да спазва периодичността — отначало като двуседмичник, а след това и като месечник, но не винаги това му се удава така например, през март 1991 г. излизат три книжки — на 8, 22, 29. 03. (бр. 8, 9, 10), през 1992 г. бр. 25 и 26 се появяват на 29. 05. и 3. 07., но като цяло цикличността е овладяна. След бр. 36, 8. 06. 1993 г. списанието изчезва от РП и разпространителските маси и оставя в загадъчно недоумение многобройните си почитатели относно причините за неговото спиране.

Сп. “Всяка неделя” излиза като издание на “Зодиак ВН”. В бр. 1 и 2 е посочен адресът на редакцията: София 1000, бул. “Витоша” 19, след което адресът изчезва, а от бр. 32 се появява нов — София 1113, ул. “Незабравка” 25, сменен е и телефонът. Първоначално до бр. 7 списанието се печата в Издателско-полиграфически комплекс — София, а от бр. 7 в Държавна фирма “Балканпресс”.

От първия до последния брой остава неизменен Издателския съвет на списанието, събрал най-добрите имена на издателския, редакторския, творческия и полиграфическия бизнес у нас — Блага Димитрова, Борис Димовски, Георги Да-наилов, Георги Мишев, Любен Генов, Николай Генчев, Радой Ралин, Румен Цанев, Тончо Жечев и Филип Панайотов. Повече от ясно е, че издателската стратегия и политика се ръководи от самия Кеворк Кеворкян, но е много важно с кого той я провежда, които са най-близките му сътруд-

ници. Това е приятелски кръг от творци, с кои редакторът е работил в тв версията на “Всяка неделя”, чийто възможности познава добре и на които има пълно доверие. В този аспект на сътрудничество и взаимопомощ сп. “Всяка неделя” е изключително явление в издателския бизнес в България след 10. 11. 1989 г. по качество на сътрудниците и дълготрайност на присъствието им на страниците на изданието.

Като всеки крайно амбициозен издател и Кеворк държи както на нивото на предлаганите и публикувани материали, така и на полиграфическото му изящество. “Всяка неделя” остава в съзнанието на читателите като лицето, фасадата, недостигнатия връх на изданието, от което демократичната общност в България имаше нужда, трябващо да създаде и лансира, без да успее да го запази по-дълго време. Разлиствайки го днес, ние не може да не се възхитим на великолепната му полиграфия, включително и на цветните гланцирани корици. Само в бр. 1 Кеворк Кеворкян допусна суперскъпа (5 хиляди долара) двойна вътрешна гланцирана страница по средата, необходима за създаването на фонд “Детска радост”. Корицата на сп. “Всяка неделя” е неговата витрина. В центъра обикновено е фиксирана цветна снимка на светска знаменитост — Тодор Живков (бр. 1), Желю Желев (бр. 2), Кашировски (бр. 4), Едуард Шеварнадзе (бр. 5), Карлос (бр. 14); филмова звезда — Силвестър Сталоун (бр. 23), Марлон Брандо (бр. 27), Жан-Пол Белмондо (бр. 36), колаж на Стивън Сийгъл (бр. 12); единствено в бр. 7 като акцент е изведена цветна карикатура на Борис Димовски, “обоснована” от източноевропейската пословица на Радой Ралин “Но политикът няма ли представа, че тухла от лайно не става?”

На корицата съобразно европейските стандарти, са изнесени акцентите, най-важните теми и статии, “хармонизирани”

в жълто-червено-черно — “Интимният живот на д-р Желю Желев” (бр. 2), “Кашпировски си отиде...” (бр. 4), “Ленин — агент на германския генщаб?!?” (бр. 10), “Чарлз и Даяна: Подозрението е голямо” (бр. 18) и др. По утвърдена традиция вътрешната страница на корицата е отделена за реклами — на рекламодатели и спонсори-банки “Електроник” (бр. 7), тв Тото (бр. 6), “Херц” (бр. 17), “Мерцедес” (бр. 13), “Софарма” (бр. 26), “Пощенска банка” (бр. 31, 34, 36), на изданията на изд. “Зодиак” и библ. “Всяка неделя” (бр. 14, 15) в редки случаи фигурират постери на естрадни звезди — Гари Мур (бр. 8). Аналогично е разпределението на втората корица — от вътрешната певици и от външната страна — реклами. Обилно снабдявайки се с реклами и средства, Кеворкян съсредоточава своето внимание върху съдържанието на броя — дайджест. За редактора всяка книжка е еднакво важна и значима, тя трябва да съдържа интересни и силни материали, да осъществява (и то успешно) баланс между оценки и мнения, между родни, български и чуждестранни предводни публикации, между мнения често от двете крайности на демократическия спектър (Герги Мишев — “В часа на синята мъглявина” (бр. 20); Марко Ганчев — “Декорите на световното представление” (бр. 5); Борислав Геронтиев — “Кимченирхва и буйният цъфтеж на нарцисите” (бр. 28); Николай Хайтов — “Предизвикани изповеди” (бр. 31); Йордан Василев — “Да не забравяме какво е било преди” (бр. 31); Едвин Сугарев — “Земята на travestitите” (бр. 24); Димитър Коруджиев — “Екофрагменти” (бр. 20); Румен Леонидов — “Без метафори” (бр. 18); Енчо Мутафов — “Скривалища в реалността” (бр. 20), публикувани по правило в един и същи брой като израз на редакционен плурализъм; на художествени и публицистични материали — статии, есета, пътеписи, мемоари, разка-

зи, новели, откъси от изследвания, кратки сатирични стихове, лирика и пр. Целта е да няма случайни, лоши, скучни текстове, всичко (вкл. и карикатурите на Борис Димовски) да е интересно, списанието да се чете изцяло, “от кора до кора”, да бъде шарено, забавно, увлекателно, да има за всекиго по нещо, да преследва неотстъпно касовия успех (с цена от 2,50 лева в бр. 1 до 5 лева в бр. 36), да бъде винаги изданиешлагер, бестселър, печелещо както с името на популярен си тв събрат (без да е неделно седмично издание), така и с майсторски провежданата стратегия и тактика, отчитаща реалностите на пазарната икономика.

Следвайки телевизионната естетика, авторите сътрудничат и на тв магазинното предаване, като изговореното слово се превръща в написано (за да възкръсне отново в устен разказ в рубрика “Една история на ...”) К. Кеворкян утвърждава в съзнанието на хората сп. “Всяка неделя” като демократично, плуралистично, което започва като пропрезидентско (бр. 2 с акцента “100 дни на президента”), минава през критико-корективен официозен период 1991 — 1992 г., без да изпуска от поглед мнението на “либералите” и “центристите”, за да се модифицира през 1993 г. като типично надпартийно, универсално, развлекателно частно издание.

Кеворкян използва максимално опита си от телевизията. В списанието му като акцент присъстват становища на Георги Мишев с коментарно-апострофната рубрика “Но” (бр. 5-36), на авторитетите-емигранти (Петър Семерджиев — “Край на всяка конспирация!”, бр. 8), фундаментална с обобщенията си концептуални статии като “Защо българите не отхвърлят комунизма?” на Николай Генчев (бр. 1), “Случаят Богомил Райнов” на Владимир Свintila (бр. 19), “Седем чаши за монархията” на Ани Илков (бр. 24), великолепни интервюта и разговори като “При Симеон II”

(бр. 1) на Кеворк Кеворкян, диспутът с Ани Младенова – “Живков – големия дъб” (бр. 1) на Кеворкян, разтърсващи с обобщенията си прозрения като “От дълбините” на Станка Пенчева (бр. 19).

Освен публицистика в българския дял Кеворк Кеворкян публикува сатира – Стефан Цанев – “Две басни”, стихове на Блага Димитрова, на Недялко Йорданов, на Константин Павлов.

Подражавайки на популярните издания (публикувачи четива с продължения) и на тв естетиката, разчитаща на серийността и утвърдените предавания, Кеворк Кеворкян стимулира Радой Ралин да поддържа още две интересни рубрики: “Рани предчувствия” – с апострофи на класически български поети (бр. 5, 7, 11) и необикновеният по своята структура и въздействие сила сатиначен роман “Абсурдните утешения на Васил Чертовенски” (от бр. 2), издаден в последствие като самостоятелна книга. Редакторът рискува до бр. 36 да представи утвърден детски класик (Чично Стоян) и като автор на порнографски фолклор в бр. 4, да разкрие “Как бе провъзгласен култът към Вълко Червенков” в бр. 10, да публикува за пръв път нееднозначната със своите внушения и несъвсем ласкаеща ни като народ иконоборческа творба на Б. Ардити “Ролята на цар Борис III при изселването на евреите от България” (бр. 9-13). Ценно е и присъствието на кинокритика от ранга на Григор Чернев, поместил една от малкото изследователско-оценъчни статии в списанието – “...До пълната победа на капитализма” (бр. 25) заедно с лаконичния, представящ Блага Димитрова текст “Хигиена на духа” на Петър Увалиев (бр. 1), а “гримасите на времето” присъстват в броеве 3, 7, 9, 13, така както е налице и “Книжовният Гулаг” (бр. 4, 5). Не е забравен и природолечителят Петър Димков, запомнящ се със своите рецепти (бр. 2-10).

Чуждестранните материали придават

допълнителен колорит и космополитен дух на изданието.

Най-ценният преводен текст в годишниците на сп. “Всяка неделя” е на известната книга “Личният живот на Сталин” с автори Джек Фишман и Бърнард Хатън (бр. 6-17) в чудесния превод на Димитър Мирчев, осъществен на фона на паралела на образци (картини, скулптура) от съветското и германско тоталитарно изкуство (бр. 9-12).

От един такъв обширен преглед е пределно ясно богатството и многообразието на списание “Всяка неделя”, станало за три години обичано и близко за голяма част от българската читателска аудитория – до мистериозното му изчезване от пазара през лятото на 1993 г.

Дълго мислих за причината за внезапното му спиране и стигнах до извода, че тя не е в прищявките на неговия редактор – най-малкото заради лични егоистични съображения той би се лишил от тази своя популярна трибуна и школа за възпитание и въздействие. Смяtam, че става дума за нещо по-сложно и необично – Кеворк Кеворкян решава да съсредоточи отново вниманието си върху телевизионното шоу “Всяка неделя”, при което списанието отново преминава (в обратен ред на раждането си) в нов стадий на своята метаморфоза, превръщайки се пак в тв магазинно предаване. Така по един неподражаем начин (за разлика от конкурента си “Клуб М”, излизаш от август 1990 г. досега) сп. “Всяка неделя” осъществява мост и континюитет между две медии – между печатно издание и тв магазинен дайджест, преход уникален и неповторим за българските условия, който обаче не намалява неговия принос и значение, нарастващи с течение на времето като първи, необичаен и толкова успешен опит (за двуседмичник и месечник) в българската издателска практика.

ПРОУЧВАНИЯ

КНИГАТА И ДЕЦАТА

К. ф. н. Константина НЕДКОВА

Независимо от сондажния характер, социологическото проучване "Книгата и децата" предоставя богата емпирична информация, която би била полезна за институции, организации и личности свързани с отношението на децата и юношите към книгата. Ориентира в значими проблеми, които изискват своето решаване от държавата, семейството, специализираните институции (детски градини, училища, образователна система, творчески обединения на писатели, преводачи, художници), библиотеки, издателства, система за книгоразпространение, средства за масова комуникация, цялото общество. Изследването бе осъществено от българската секция към Международния съвет по детската книга IBBY, с финансовото съдействие на Фондация "Отворено общество".

Проучено е мнението на 200 ученика от столични училища и читатели на Детско-юношеския отдел на Столичната библиотека, 102 родители, 63 библиотекари и учители, 56 творци, издатели, разпространители, журналисти и специалисти в областта на детската книга — общо 421 души.

Социологическата информация очертава динамиката на читателските вкусове и навици на децата и юношите през последните години, която се дължи до голяма степен на дълбоки социални промени у нас и в света.

Новите явления в социокултурната панорама на страната, включително в книгоиздателското дело, реклами и разпространението на книжовната продукция за деца и юноши са в обектива както на обхватната чрез изследването детско-юношеска аудитория, така и на тези, които създават, популяризират и разпространяват детските книги (автори, преводачи, художници, издатели, разпространители, журналисти), които чрез пряко общуване с децата влияят върху техния литературен вкус, интереси, читателска култура (родители, учители, литературни критици, преподаватели във ВУЗ).

Едно от доказателствата за успешна издателска дейност е влиянието на качеството на книжното тяло върху читателя.

Изследването установи, че в скалата от информационни източници за ученици-респонденти на първо място са родителите, на второ — името на автора, познато от предишни четени книги, следват: приятелите, интригуващото заглавие, учители, съученици, филм по книга, братя (сестри). С най-слаби позиции се оказват длъжностните лица от специализираните за книгата институции — библиотекари (3,50 на сто) и книжари (1,00 на сто), а също и един много важен елемент на книгата — илюстрациите (отбелязани са само от 3,50 на сто от анкетираните ученици). Средствата за масова комуникация се посочват от 7 на сто сред учениците респонденти. Този резултат се потвърждава и от отговорите на друг

* Екипът осъществил изследването:
к.ф.н. Константина Недкова
к.и.н. Елена Миланова
Дима Господинова
Емилия Макариеva

въпрос — какво ще накара детето да купи книга от улична сергия. На първо място е името на автора (44,50 на сто), на второ — интригуващото заглавие (36,50 на сто). Оказва се, че привлекателната корица, доброто оформление прави впечатление на малка част от отзовалите се на анкетата деца и юноши от I до VIII клас — 8,50 на сто, а хубавите илюстрации са обърнали внимание само на 4,50 на сто. Също толкова са посочили достъпната цена. Струва си издателите, а и хората, които най-пряко и продължително общуват с децата, да се замислят защо един толкова силно въздействащ в детската възраст фактор като илюстрацията, рисунката, корицата, формата — всичко, което носи естетиката на една детска книга, минава незабелязано през погледа на много от децата.

И още един важен за издателите резултат от социологическото проучване. Отговорите на въпроса каква книга биха купили децата от сергия книги разкриват читателските им пристрастия. Те са разнопосочни, породени от духа на новото време. В тази скала от предпочитана тематика, жанрове и тип издания първо място заемят любимата на много поколения подрасстващи приключенска тематика (41,50 на сто), на второ място се посочват енциклопедичното издание (25,50 на сто), след криминалната литература (22 на сто) се нареждат книги-игри (18,50 на сто), следват книгите за животни (16,50 на сто), фантастиката (16 на сто), приказки (15 на сто), историческа литература (14 на сто), книги в областта на географията (13,50 на сто), учебници за изучаване на чужди езици (11,50 на сто), книги от екрана (9,50 на сто), здравна тематика и спорт (8,50 на сто), речници (6,50 на сто) комикси (5 на сто).

Социологическото проучване, както и животът, показват, че институциите и личностите, които са най-близко до децата и юношите, не съумяват да вникнат и

опознаят по-дълбоко детската душа, спецификата на различните фази на детството и юношеството и са склонни най-често да изпадат в пессимизъм спрямо качествата на съвременните деца; да ги обвиняват в липса на възвишени стремежи, в предпочитания само към "визията", към по-лесната за възприемане информация чрез новите комуникационни средства и в пренебрегване на книгата. В най-обобщен вид това е позицията на участвалите в проучването творци (автори, преводачи, художници), издатели и разпространители и други специалисти в областта на детската книга, учители, библиотекари, част от анкетираните родители. Значително по-различна е картината, очертана от отговорите на учениците-респонденти, които обичат да четат книги, посещават библиотеки, споделят с най-близките си впечатленията от прочетеното, намират сред своите любими писатели и литературни герои не само образци, и модели за поведение, но и желани приятели.

Прави впечатление, че твърде богат е диапазонът от отбелязани заглавия и автори — като четене, желани за препрочитане, предпочитани за подарък. И кое-то е твърде съществено — децата много точно сочат заглавията и авторите, докато сред по-възрастните участници в проучването се срещат по-често неточности. А това е едно оптимистично доказателство за читателската култура на съвременните български деца и юноши. Специално внимание заслужават от страна на издателите идеите и пожеланията, отправени към тях от родители, учители, библиотекари, творци, журналисти, експерти в областта на детската книга. Ето някои от тях:

— Създателите на книги да помнят, че правят книги за най-важните читатели — децата.

— Да се уважават книгите (хубава хартия, добра подвързия, добри илюстрации).

— Да се съобразяват с интересите на децата и да не са старомодни.

По-голямо разбиране, вникване в детската психика.

— Да създават книги, близки до светоусещането на децата; да познават по-отблизо техните желания, мечти, мисли, да търсят достъпен и прецизен художествен език в произведенията си.

— Повече внимание към съвременната проблематика, представяне на нови имена от световната детска литература.

— Има вакум в литературата за юноши, който те запълват често с неподходящи за възрастта им книги.

— Да се ръководят от художествените, научните, естетическите достойнства на книгите за подрастващите, а не само от комерчески интереси.

— Творците и издателите на детски книги да не принизяват вкуса и интересите на децата.

— Да се издава справочна и научно-популярна литература в областта на природознанието и техническите науки, историята и географията.

— Подходящи издания за всички възрасти.

— Повече и по-прецизно подбрани български заглавия (нови и преиздания), повече книги за средна училищна възраст.

— Професионализъм. По-задълбочено познаване на световната култура и литература за деца и юноши. По-взискателен подбор на автори и заглавия, по-високи критерии към съдържанието и качеството на езика и стила, превода и редактирането.

— По-разнообразно, естически издържано, по-реалистично художествено оформление, нестандартни формати и видове издания.

— Да се разработят специализирани програми за млади майки и бащи с цел стимулиране на четенето при децата от най-ранна възраст.

— Да се обмисли идеята за поредица (библиотека) за деца от предучилищна и начална училищна възраст, в която постепенно да се представят най-ценните български книги от класиката, най-ярките съвременни писатели. Целта е да се поддържа постоянно присъствието на тези книги на книжния пазар. Тази идея да се осъществи по-късно и за "вечните" книги на детството от чуждестранни писатели. Поредицата би трябвало да се осъществява от най-добрите държавни и частни издателски фирми и да бъде под контрола на Националния център на книгата, със сериозна финансова помощ, за да се намали цената на тези толкова ценни и важни за всяко дете книги.

— Издателствата — чрез дарения, да подпомагат читалищните и училищните библиотеки, в които почти не е представена най-новата ни детско-юношеска литература (поради финансови затруднения). Да установят по-близки и постоянни контакти с училища и детски градини за продажба и информация на детски книги (щандове с литература, книжарници, сергии, реклами, агенти в училищата, срещи, обсъждания, разговори с читателите-ученици и др.).

— Да се поеме в национален мащаб инициативата за създаване на детски читателски клубове от издатели, училища, библиотеки, Българската секция към Международния съвет по детската книга и други заинтересовани институции, организации и дейци с цел поощряване на детското четене.

„ИЗДАТЕЛ“ ПРЕДСТАВЯ

**НАЦИОНАЛЕН ОБЩЕСТВЕН
СЪВЕТ ПО КОМУНИКАЦИИТЕ**

20 юли 1995 г.

МЕМОРАНДУМ

На 25 май 1995 г., в Заседателната зала на БАН, беше учреден НАЦИОНАЛЕН ОБЩЕСТВЕН СЪВЕТ ПО КОМУНИКАЦИИТЕ (НОСК). Той ще функционира като постоянен форум на обществените организации в областта на книжовното дело, средствата за масова информация, новите медии, информациите, съобщенията, информатиката и информационната индустрия, с участието на също така държавни и частни организации, учени, преподаватели, специалисти.

НОСК ще се стреми да ангажира вниманието на обществеността и институциите с актуалните проблеми на развитието и модернизацията на комуникациите у нас. Учредяването на НОСК е свързано с необходимостта от създаване на подходящ обществен климат и предприемане на широки инициативи за посрещане предизвикателствата на съвременното развитие на тази водеща в света област. Технологи-

ческата мощ на новите средства се проявява днес в многообразни направления и във всички обществени сфери, повишава ролята на информацията и комуникациите, значението на техните ефекти и на глобалните и локалните им последствия. Нараства необходимостта от взаимна обусловеност на технологическите, информационните, социално-икономическите и културни процеси, от обединяване на усилията, взаимодействие и интеграция между различни професии, институции и организации, от усъвършенстване организацията на цялата комуникационна сфера. Сегашното състояние и перспективи на развитие на комуникациите у нас и в света поставят много наболели въпроси пред нашето общество, които изискват неотложен отговор. НОСК би следвало да допринесе за по-добро взаимно разбиране и за адекватна оценка на възникващите проблеми.

РЕЦЕНЗИИ

ИЗДАДЕНО Е СЛОВО НА ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК ЗА СРЕДНОВЕКОВНИЯ ТЪРНОВСКИ ИСИХАСТ СВЕТИ КИПРИАН

доц. к.ф.н. Евлоги ДАНКОВ

Неотдавна (1995 г.) издателство "ПИК" — Велико Търново отпечата книгата на Невяна Дончева-Панайотова, в която се анализира "Надгробно слово за митрополит Киприан" от Григорий Цамблак. Известно е, че светите мощи на произхождащия от средновековния Търновград Киприан днес се намират в Успенския събор в Московския Кремъл. Нашите критици и политици като че ли отдавна са забравили този толкова важен факт в духовната история на Православната църква. Комунистическият религиозен атеизъм едва ли не считаше 30-годишната митрополитска дейност на св. Киприан за негативна страна на взаимоотношенията между България, Русия и Украйна. Българските величия се страхуват да признаят, че св. Киприан е бил Киевски и Всеруски митрополит от 1376 до 1406 г. Този виден духовник на Българската Православна църква е канонизиран за светец на Руската Православна църква през 1472 г. Малко са тези светци, чията памет се празнува два пъти в годината, както това е по отношение на св. Киприан. В руския православен календар празникът на св. Киприан се отбелязва на 16 септември. Това е денят на смъртта му. Именно този ден в Православието се счита за по-важен от раждането на светеца, защото тогава се осъществява неговото успение, т. е. той се освобождава от плътта и придобива небесен живот. Другият църковен празник, посветен на св. Киприан, е на 27 май. Това е датата, когато са открити и пренесени мощите (нетленни) в Московския Успенски събор.

Съчинението на другия търновец — св. Григорий Цамблак, посветено на св. Киприан, е написано през 1409 г. То е прочетено в Успенския събор три години след смъртта на св. Киприан, който умира на 16 септември 1406 г. Св. Григорий Цамблак дава сведения за св. Киприан, че той при своето пътуване от Киев за Цариград посещава средновековната столица Търново през 1379 г. По това време св. Киприан е бил в Търново и е споделял великата мисия, която трябва да изпълнява българската столица в православния свят като цяло и Православната църква в частност. Затова Търново е бил наричан "великият", "преславният", "чудният", "вторият след Константинопол", "царица на градовете", "богоспасямят Търновград".

Към богословско-философския дух на Търновската книжовна школа освен св. Евтимий, св. Киприан и св. Григорий Цамблак, обикновено се отнасят още Йоасаф Бдински, дяк Андрей и Константин Костенечки — философ.

В книгата на Невяна Дончева-Панайотова са включени и за пръв път репродукции на миниатюри за митрополит св. Киприан и св. Григорий Цамблак от Остормановите томове на Руския илюстрован летописен свод от XVI в. Представени са илюстрации, отразяващи пристигането на св. Киприан в Русия, а също така тържеството по случай пристигането на св. Киприан в Москва на 23 май 1371 г. Особено силно впечатлява илюстрацията, на която е показано погребението на св. Киприан в Успенския

събор в Москва. В книгата се съдържат илюстрации, представящи пристигането на св. Кирпian в Русия. Специално внимание е обърнато на този момент, в който княз Витовт иска от Цариградския патриарх да ръкоположи търновския исихаст св. Григорий Цамблак за митрополит. Тържественост и духовна възвишеност излъчва илюстрацията, изобразяваща интронизацията на св. Григорий Цамблак за Киевски митрополит. Илюстрациите в книгата завършват с успението (смъртта) на св. Григорий Цамблак.

Невяна Дончева-Панайотова предполага, че при гореспоменатото посещение на св. Киприан в средновековната българска столица той е възлагал надежди за спасяване на Православието и на самия „цар Иван Шишман, чиято сестра Кираца-Мария била съпруга на провъзгласения през 1376 г. в Цариград византийски император Андроник IV – Палеолог“ (с. 29). И св. Киприан, и св. Григорий Цамблак са възприели исихастките мотиви при осъществяването на своето словесно творчество. Руските екизоведи са склонни да обозначават този стил като „плетение словес“. Константин Мечев се старае да намери български еквивалент и въвежда названието „словесно везмо“. Но всъщност по-правилно е да бъде наречено „vezani словеса“. Така по-убедително се избягва профанизацията на исихастките нравствено-етически и естетически мотиви, осъществяващи св. Евтимиевата езикова реформа.

Св. Григорий Цамблак представя св. Киприан в Успенския събор като кормчия, който направлява кораба на всеки християнин към Небесата. Връзката между византийските православни традиции, Българската и Руската Православна църква се подкрепя и от обстоятелството, че в продължение на 2 години (1406 – 1407 г.) „Цамблак е бил игумен на Плиарския манастир в Цариград“ (с. 43). Авторката на книгата възприема съхващането, че св. Евтимий, св. Киприан и св. Григорий Цамблак са от

видния болярски род от средновековната българска столица Цамблаковци. При това св. Григорий Цамблак се е обучавал непосредствено при св. Евтимий. По всяка вероятност това е било в района на тогавашния манастир „Св. Троица“ и Трапезица, за които съществуват данни, свързани с осъществяването на книжовна дейност. Св. Киприан е чично на св. Григорий Цамблак. Св. Григорий Цамблак е роден около средата на 60-те години на XIV в. в Търново. Ето защо не подлежи на съмнение твърдението на св. Григорий Цамблак, че като малък през 1379 г. е взел участие при посрещането на своя чично в Търново.

И тримата български светци утвърждават православно-християнското богословие и философията на исихазма. Ето защо Невяна Дончева-Панайотова отбелязва: „Езикът и стилът на „Надгробното слово за митрополит Киприан“ зависят както от мирогледа и идейно-философските позиции на писателя, така и от неговите творчески задачи“ (с. 66). Споменатото надгробно слово завършва с приписка: „Григорий Цамблак написа това надгробно слово, бидейки митрополит на Киев и на цялата Литовска държава“ (с. 109). Всъщност св. Григорий Цамблак става митрополит на Киев и Литва на 15 ноември 1415 г. и умира на същата църковна длъжност през зимата на 1419 – 1420 г.

В заключение ще отбележим, че за нас българите особено важно значение има кремълският Успенски събор в Москва. Там почиват нетленните мощи на българския светец Киприан. Там е изнесено надгробното слово на св. Григорий Цамблак за св. митрополит Киприан. Някога може би ще придобием смелост да поискаме тези мощи на Търновския светец и да ги съхраним за бъдните православни поколения в неговия роден град Велико Търново.

ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОСВЕТА НА БЪЛГАРИТЕ В БРАИЛА (XIX – XX в.)

доц. к.ф.н. Евлоги ДАНКОВ

Университетското издателство "Св. св. Кирил и Методий" отпечата книгата на проф. д-р Marin Люлюшев "Българската просвета в Браила XIX – XX в." Учебното помагало е най-новото съчинение на Marin Люлюшев, написано в резултат от за-дълбочени научни проучвания в български и румънски архивохранилища за българско-то просветно дело в Браила. Други по-важни съчинения на автора са следните: "По някои проблеми на вузовската дидактика" (1976), "Банат и българската просвета" (1981), "Педагогика на висшето образование" (в съавт., 1984), "Методология и методи на историко-педагогическите изследвания" (в съавт., 1989), "Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането" (1986), "Българската просвета в Букурещ" (1989), "Формирането на просветното развитие на българската колония в Галац" (1981), "История и педагогика на българското образование" (в съавт. 1993) и др.

В книгата си Marin Люлюшев се спира на основните въпроси, свързани с формирането на българската колония в Браила. След това авторът дава обща характеристика на българската просвета в Браила през Възраждането. Специално внимание се обръща на социално-икономическите и политическите предпоставки за осъществяването на просветното движение сред българската емиграция в Браила. Първите по значение успехи на българската просвета авторът свръзва с името на Добри Войников – учител, драматург, общественик. Значителен принос в по-нататъшното развитие на българското дело има Васил Друмев (по-късно известен като митрополит Климент Браницки). Последният е бил ректор на Духов-

ната семинария в Петропавловския манастир.

Важно място в книгата авторът отделя на Тодор Peev, изявил себе си като педагог, книжовник, публицист и общественик. В завършващата глава на книгата се разглежда просветното развитие на българското население в Браила след обявяване независимостта на Румъния. За да се добие по-ясна представа за просветната дейност в Браила, авторът привежда данни относно числеността на основните националности, които живеят в Браила. През 1882 г. в града е имало общо 2 500 семейства. От тях българските са 1 800, гръцките – 1 400, еврейските – 600 и др. В процентно отношение обаче, социалната реализация принадлежи на третата националност. Религиозните съчинения на последната, за разлика от всички други религиозни съчинения по света, обучават и предават опит за най-ефективно икономическо благодетелстване. На този фон проф. Люлюшев обръща внимание, че през 70-те години в Браила е имало 8 православни храма, от които 1 български, 8 начални училища за момчета, 7 – за момичета, 1 реална гимназия, 1 класическа гимназия, 1 основно училище за момичета, както и 4 частни училища за момчета и 5 – момичета.

За дейността на Браила като търговско средище може да се съди от интензивността на стоково-паричните отношения. Така например, експортът през 1888 г. в Браила достига 648 219 459 кг на стойност 83 083 681 леи. Разбира се, водещи в това отношение са евреите, тъй като християнската православна религия не разрешава забогатяване, за да не се пречи на богоиз-

брания народ. По тази причина българската просвета в Букурещ не е могла да се разгърне пълноценно, понеже никога не е разполагала с достатъчно средства. Дори Васил Друмев загубва повече време да търси икономическо обезпечаване на педагогическата дейност, отколкото да се занимава с обучение.

Проф. Марин Люлюшев доказва убедително, че българското частно училище в Браила се открива в 1861 г. Това е същата година, в която е отпечатана първата логика на племенника на Петър Берон – Васил Берон. В трите класа на това училище са изучавани следните по-важни дисциплини: четене на срички и писане, писане и смятане с цели числа, вероучение, четене и краснопис, граматика, география – континенти, морета, океани, етимология на езиците, елементи на общата история, писмени упражнения и декламации. Днес ние можем да дадем висока оценка на това обучение, което по един доста ефективен начин приобщава завършилите училището към духовните ценности на цивилизацията.

Интересно, че по повод на тържественото възпоминание по случай една година от смъртта на „големия български патриот, дипломат, публицист, писател и революционер“ Георги Сава Раковски, Добри Войников не без основание го нарича „кавур-Гарибалди български“ (с. 56). Това обяснява откъде Георги Сава Раковски приема масонското си посвещение. Последното е свързано с революционната дейност на световноизвестния масон Гарибалди. Към тази традиция, по всяка вероятност, има отношение и Българският таен революционен комитет.

В Браила е участвувал и Милан К. Миланов от Лясковец – „дългогодишен предосвобожденски просветен деец“. В театралната дейност на „Добри Войников активно участие взема и Христо Ботев“. В Браила Христо Ботев пристига през 1867 г. „с надеждата да посъбере малко средства и да продължи пътя си за Одеса, където да продължи образоването си“ (с. 54). Известно

е, че Ботев също е бил под силното влияние на червените революционни настроения. Съществен дял в осъществяването на българската просвета има отец Натанал, архимандрит от Доброзванския манастир в Яш. Той внушава идеята училището да се превърне в пансион, „като част от средствата за издръжката му ще бъдат осигурени от него, а останалата част – да бъде събрана от браилските заможни колонисти“ (с. 45).

Проф. Люлюшев достига до извода, че „през 60 – 70-те години на XIX в. Браила се издига като най-крупното културно средище на българската емиграция в Румъния. Тя става център на българската журналистика, книгопечатното дело, литературното творчество, научната дейност и педагогическата мисъл“ (с. 159). Най-забележително е, че в Браила „се печатат 21 български възрожденски емигрантски вестници и списания „Българска пчела“ (1863 – 1864), „Дунавска зора“ (1867 – 1870), „Дума на българските емигранти“ (1871), „Възраждане“ (1876), „Зорница“ (1864), „Духовни книжки“ (1864), „Периодическо списание“ (1869 – 1877), „Браилски телеграф“ (1874), „Urbanulu“ (1874 – 1877), „Гражданин“ (1871), „Български лъв“ (1876), „Хъш“ (1877), „Оса“ (1871), „Кукуригу“ (1870), „Хитър Петър“ (1870 – 1873), „Петел“ (1872), „Клепало“ (1872), „Юнак“ (1876), „Момче“ (1876), „Михаил“ (1875), „Жалба“ (1874) [с. 159].

Новоиздадената книга на проф. Марин Люлюшев е предназначена за допълнение и разширение на учебно съдържание по дисциплината история на педагогиката и българското образование. Тя представлява интерес за студентите от педагогическите факултети в страната, в системата на СДК за получаване на учителска правоспособност. Несъмнено учебното пособие ще бъде полезно за студентите от институтите за детски и начални учители, и всички, които се интересуват от състоянието на българския духовен живот в Браила.

ЧОВЕШКАТА ДУША Е САМОТНА ПТИЦА

доц. к.ф.н. Евлоги ДАНКОВ

Дванадесетата поред книга на Лъчезар Георгиев "Самотна птица" (издадена в София през 1995 г.) включва осем разказа и новели, за които може да се каже, че образуват един самостоятелен цикъл. Заглавието обхваща най-съществената част от психологическото съдържание на книгата. То включва следните заглавия: "Подводни рифове", "Проклети четвъртъци", "Пролетна мъгла", "Светият ден", "Диви липи", "Самотна птица", "Катастрофа" и "Жажда".

Навсякъде в книгата като лайтмотив присъства стремежът на нездадолената душа към щастие, което обикновено се свързва с романтиката. От гледна точка на психоанализата, макар и прозаично, това може да се окаже като фиксиране на либидото в противоположния пол. Адмирация заслужава обстоятелството, че търсениято на щастие авторът не свързва с някаква патология, която, без особени усилия, може да се открие в немалко съвременни романи, разкази и новели.

Ще напомним, че птицата е архитипът на човешката душа. Древните траки и римляни са изобразявали върху урни, със събраната пепел от трупоизгарянето на покойника, душата-птица.

Душата остава неудовлетворена, въпреки персоналните образи на митове, в които се въплъщава авторът (Горан, доц. Зафиров, който прави докторат в Лондон, Васил, Маккели и др.). Когато Маккели (Подводни рифови) търси спасение от любовното разочарование, приживявайки изневярата, той се обръща към безкрай, към вечното, неповторимото, към истината. Този логос на безкрайта авторът нарича бездна.

Истинният смисъл човешката душа открива в отвъдното. Там е светът на

истаната. В него пребивава душата, която въплътена в тъмнината на този свят, е самотна птица. "Слава Богу, пише Лъчезар Георгиев, бездната се разтвори. Пое го като приятелска ръка, нежни коси го обвиха и затеглиха навътре, все по-навътре, към истинската и безкрайната същност на нещата" (с. 18). Дори и във философски смисъл водата (Талес) е също бездна, която поражда всичко и която погълща всичко. Горан "Жажда", за да постигне щастие също трябва да примине океана. Това щастие Горан (т. е. авторът) търси в Раја. "Горан без колебание бе преминал океана. За Раја оставаше времето на самотните, устремени към небесния лазур, птици. За да прелети и тя над синьо-зелените простори, над заливите, изгревите и залезите" (с. 164). Синьо-зелените простори съдържат в себе си семантиката на духа. Духът е разумната и свръхразумната част от душата.

Сляпата любов, нагонът, сексуалното влечеие поставят героите на автора в условията на един безкраен водовъртеж, без да могат да постигнат не само щастието, но и разумността. Чувствената част на душата най-често изтласква разумната, без да се съобразява с нея. Щастието се оказва като мираж, което толкова повече се отдалечава, колкото по-настойчиво го търси героят — персоналният мит на автора. Либидото никога не може да бъде задоволено, но то се нуждае от естетически и нравствени мотиви, за да постигне принципа на максимално удоволствие. Този принцип е крайната цел, но тя се оказва мираж.

Любовта като принцип като либидо трудно постигат своята йерархична съподчиненост. Но главното е търсенето, както в Олимпийските игри — ритуалното участие.

Относно това търсене Лъчезар Георгиев пише следното: “Дните, в които работех над тази моя книга, бяха изключителни. Сега, в дистанцията на времето разбирам, че те са били нещо ново, необикновено в моя живот”. И за да потвърди отново избора на своите персонални митове, либидото и принципа за максималното удоволствие, (което се отъждествява с щастието) авторът пише: “Бях влюбен в моите героини, в техните трогателни съдби...” В това отношение заслужава да напомним за социалната психология на Ерих Фром, според който търсенето на щастието е един абсурд и то се постига по абсурден начин. Колкото повече човек дири щастието чрез максималното удоволствие, толкова по-далече се намира то от страна на търсещия. И в това отношение Ерих Фром казва: “Да имаш или да бъдеш. Който има, не може да бъде. Личността се разпада миг след въажделеното максимално удоволствие. Търсещият се деперсонифицира. Той изгаря в пламъка на абсурда, тъй както изгаря пеперудата, когато се стреми към светлината”.

От гледна точка на екзистенциализма истинското щастие пребъдва в човека, когато той не го дири и не смята, че може да го постигне единствено чрез сексуалното удоволствие. Ценностната система в това отношение отговаря на естетическия стадий в духовното израстване на героя. Следващиците две степени са — нравствена и религиозна.

В противен случай се оказва, че човек търси не за да намери, а за да не намери щастие, тъй като щастието се подменя с удоволствие.

Ако се осъществи психоанализа на художественото творчество, то не е трудно да се открият архитипови взаимоотношения, които се отнасят до такива опозиции като майка — син, баща — дъщеря, син — майка, дъщеря — майка, дъщеря — брат, дъщеря — баща и др. Ще си позволим да цитираме един пример от “Подводни рифове”: “О, малкият ми мъж! — тя мина с хладна длан по лицето му и докосна с устни неговите — нима

толкова ме харесваш... и ти искаш да заемеш мястото му?...” (с. 13)

Създава се впечатление, че героите в книгата намират лесен изход за себе си, но този изход всъщност е илюзорен, защото те отново попадат в реалната въртележка на безизходицата. Наистина, защо любимите герои на автора се озовават в обятията на нелюбим човек? Защото всеки е свободен да прави избор и да дири такова щастие, каквото той счита за необходимо. Както отбелязахме, най-често се дири максималното удоволствие, което се отъждествява с щастие. Но това са две различни неща. Подмяната на едното с другото само по себе си говори за ценностна система, която притежава в различна степен разумност, целесъобразност и истина. Смисълът на волята за живот, която имат героите, трудно би могъл да се сведе само до удоволствието на пълтта. Подобна жажда за обич носи в себе си страдание. Щастие се търси в страданието само тогава, когато последното се разглежда като изкупление за греха, през който трябва да се mine, за да се постигне максималното удоволствие.

Чрез удоволствие никой не е постигнал щастие, па макар и то да е максимално. Пост скоро се постига обратното на щастието. Тогава героят търси страданието, за да заплати новото удоволствие, към което се стреми. Това страдание се разгръща в различни степени на инициация, чрез които се получава удоволствието. На ниската степен на естетическите ценности най-често мечтите на героите са свързани с обекта на сексуално въажделение. Дано душите на авторовите герои все пак намерят обичта, за която живуват.

В книгата “Самотна птица” се съдържат изповедите на автора, който в днешните трудни времена успява да намери смелост и да дири щастието. Но бихме искали да видим в следващите негови книги как това търсене се осъществява в сферата на етическото и в религиозната сфера.

БИБЛИОГРАФИЯ

ПЪРВИ ИЗДАНИЯ НА БЪЛГАРСКА ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА В СПЕКТЪРА НА НАЦИОНАЛНОТО КНИГОИЗДАВАНЕ

Първо тримесечие на 1995 г.

Библиографски списък
Полина Симова

АБАГАР – В. Търново

Генова, Виктория

Гришата и аз или Присъда,
неподлежаща на обжалване. [С предг.
от Игнат Георгиев]. 416 с.

300 тир.

50 лв.

Мишев, Иван. Падането на Бастилията. Роман в четири действия и епилог за съумелите да дочакат 18. брюмер. 160 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 427 – 170 – 8; 50 лв.

Мишев, Иван

Сантиментален роман в края на ХХ век. 158 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 427 – 169 – 4; 50 лв.

Радков, Радко Василев

Царски сонети на любовта. Худож. Стефан Стефанов. 304 с. с ил.

1500 тир.

ISBN 954 – 427 – 173 – 2; 80 лв.

Фъртунов, Стефан

Една наранена птица води ятото. Повест. 135 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 427 – 163 – 5; 54 лв.

АЛФА – Плевен

Вълкова, Елена

Милост за България. Поезия. 64 с.

с ил.

300 тир.

ISBN 954 – 8830 – 01 – 9; 20 лв.

АНГО БОЙ – София

Боянова, Ана

Мой фараоне. [Стихотворения]. 27 с.

300 тир.

ISBN 954 – 8786 – 02 – 8; Б. св. за цена

Цанкарски, Николай Данов

Светъл кръст. Любовна лирика. 56 с.

500 тир.

ISBN 954 – 8786 – 03 – 6; 20 лв.

АРТ ИЗДАТ – 5, София

Георгиев, Велин

Птичка божия. Лирика. 94 с. с порт.

1050 тир.

ISBN 954 – 8797 – 01 – 1; Б. св. за цена

БУРГАСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

Лазаров, Кино

Ветровейка. Хумор и сатира. 51 с.

500 тир.

Б. св. за цена

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ – София
Дончев, Константин Иванов

Изкушението на Одисей. Разказчета
за възрастни. Ил. Божидар Стоянов.
56 с., с ил.

500 тир.

ISBN 954 – 443 – 120 – 9; 25 лв.

ВАНЕСА – София

Герова, Дарина

Болка на жена. Избрани разкази.
Худож. Евгений Боясяцки. 208 с. с ил.

1000 тир.

ISBN 954 – 408 – 031 – 7; 65 лв.

Константинова, Кинка

Стихчета двеста за малката Веста. [За
деца]. Ил. Нели Маринова. 64 с. с ил.
5000 тир.

ISBN 954 – 408 – 030 – 9; 38 лв.

Съвм. изд. с Агенция ДМД

Петрунова, Донка.

Вила мистерия. [Кримин. роман].
149 с.

2000 тир.

ISBN 954 – 408 – 033 – 3; 53 лв.

Соколов, Ижо

Код. Четиристишия от разни години.
48 с. с репрод.

1000 тир. Репрод. са от албума La
collection Salvador Dali

Perrot – Moore.

ISBN 954 – 408 – 032 – 5; 25 лв.

ВИДИН ПРЕС

Иванова, Венета Вълчева

Размисли. [Стихотворения]. 76 с. с
портр.

1000 тир.

ISBN 954 – 8011 – 06 – 9; Б. св. за
цена

ВРЕМЕНА – В. Търново

Василева, Йовка Д.

Пътеки. [Стихотворения]. 32 с.

5000 тир. 15 лв.

ГЛАУКС – Шумен

Обринова, Лина псевд.

Приказки за приказки от приказки.

[36] с.

2000 тир.

ISBN 954 – 8164 – 21 – 3; 36 лв.

ДЕТСКИ СВЯТ – Дупница

Бояджиев, Богомил

Учтивото слонче. Стихотворения и
гатанки за деца. 16 с. с ил.

500 тир.

Б. св. за цена

ЕВТИМОВ – ИЛИНДА – София

Мирославова, Романьола

Небесен дар. Любовни стихове. 49 с.
1000 тир.
15 лв.

ЕКСПРЕС ПРИНТ – София

Шопова, Мая

Етерни формули. Стихове. Рис. Васил
Иванов. 64 с. с ил.

500 тир.

Б. св. за цена.

ЗЛАТНОТО ПАТЕ – София

Галина, Златина

Вече съм голям. Стихове за най-
малките. Рис. Петър Генов, 14 с.

с цв. ил.

6000 тир.

ISBN 954 – 431 – 088 – 6; 34 лв.

ИЗДАНИЕ НА АВТОРА

– Варна

Гаврилова, Венера

- Изплакана болка. Любовна лирика. 32 с.
- Пълното име на авт. е Венера Гаврилова Михайлова
1030 тир. 20 лв.
- Пеев, Пейо
Епиграми и афоризми. 56 с.
1030 тир.
10 лв.
— В. Търново
- Борисова, Тодорка
Желание. [Стихотворения]. 48 с.
500 тир.
Б. св. за цена
— Враца
- Димовска, Спасия
Като звезда. [С предг. от Иван Чернев]. 76 с. с цв. ил.
5000 тир.
Б. св. за цена
— Дупница
- Денчева, Ивианна
Свят за двама. Лирика. 31 с.
1000 тир.
Б. св. за цена
— Меричлери
- Стайков, Тиню
Ухая на живот. Стихове. Худож. Йордан Лазаров. 54 с. с ил.
500 тир.
20 лв.
— Монтана
- Русинов, Русин Цветков
Тайнството любов. Стихове, интимна лирика. 64 с.
500 тир.
20 лв.
— Пловдив
- Атанасов, Васил
Мъжки сълзи. [Роман]. 196 с.
2000 тир.
Б. св. за цена
- Донева, Росица Рафаилова
Земя, слънце, ветрове. Стихотворения. 48 с.
250 тир.
15 лв.
Златанов, Валентин
19 разказа с неочекван край. [Кримин. разкази]. 52 с.
2000 тир.
25 лв.
Манастирски, Делян
Любовен скалпел. (Повест за необикновената любов на двама лекари).
80 с.
1000 тир.
Б. св. за цена
Новакова, Радка
Тежестта на слънцето. Лирика. 31 с. с ил.
1000 тир.
Б. св. за цена
Пейчев, Илия
Весел празник. Стихотворения, гатани, смешки и разказчета за деца.
Худож. Бисер Дамянов. 31 с. с ил.
3000 тир. 20 лв.
— Смолян
- Минева-Стоянова, Милена
Въпреки ... Стихове. 32 с.
1000 тир.
ISBN 954 – 799 – 439 – 5; Б. св. за цена
— София
- Бъчваров, Димчо Йорданов
Скиорски ветрове. Стихосбирка. 43 с. с ил.
1000 тир.
35 лв.
Вачева, Албена Николова
Нагоре навътре насьн. [Стихотворения]. 37 с.
1000 тир.

ИЗДАТЕЛ №2, 3, 4 – 1995

ISBN 954 – 799 – 454 – 9; 36 лв.
Добрев, Янко
Скитникът. Роман. 151 с. с портр.
1000 тир.
Б. св. за цена
Жак, Грация
Монолог за любовта. Разкази. 256 с.
1000 тир. 42 лв.
Йорданова, Петя Петкова
Манастир на ветровете. Лирика. 79 с.
1100 тир. 20 лв.
Константинов, Григор Динев
Минутите на вечното. Стихотворе-
ния. 66 с.
500 тир.
Б. св. за цена
Леля Аля
Котешка фантазия. Дет. кн. за възра-
стни и деца. Худож. Анета Алексиева.
40 с. с ил.
Леля Аля — псевд. на Анета Алек-
сиева.
500 тир. 20 лв.
ISBN 954 – 799 – 287 – 2
Леля Аля
Чич-чи-Хрик и една гадна кутийка.
Разкази за деца. Худож. Анета Алек-
сиева. 28 с. с ил.
Леля Аля — псевд. на Анета Алек-
сиева. 500 тир.
ISBN 954 – 799 – 434 – 4; 20 лв.
Мирославова, Романьола
Луна виноока. Стихове. 32 с. с ил.
700 тир.
Б. св. за цена
Цоневски, Минко
Черна светлина. Лирика. 64 с. с ил.
500 тир.
Б. св. за цена
— Троян
Хаджидимитров, Иван Петров
Аз и питанката. Повест за деца и

юноши. Ил. Иван Хаджидимитров.
56 с. с ил.
1000 тир.
ISBN 954 – 799 – 419 – 0; Б. св. за
цена
— Ямбол
Александров, Александър
Меланхолия през май. [Разкази]. 80 с.
700 тир.
48 лв.

КАВАДА – София
Троанска, Куна Христова
Разкази и повести. 88 с.
600 тир.
ISBN 954 – 8617 – 07 – 2; Б. св. за
цена

КОМПАКТ АРТ – София
Адамова, Тинка
Пищова ми е възлаве. Балади. 131 с.
1000 тир.
Б. св. за цена

КРАКРА – Перник
Георгиев, Здравко
Дъжд в сърцето. Стихове. Худож. На-
дя Здравкова Георгиева. 72 с. с ил.
1000 тир.
30 лв.

ЛАДА – София
Йосифова, Екатерина Петрова
Истинска приказка за дракончето
Поли. [За деца]. Нарис. Надежда Сте-
фанова. 48 с. с цв. ил.
5000 тир.
ISBN 954 – 8798 – 02 – 6; 35 лв.
Кн. е изд. с конкурс на Нац. център
по книгоиздаване.

- ЛИТАВРА – София**
Неделева-Гунчева, Анна
Книжно пароходче. Стихотворения за деца. 24 с. с ил.
300 тир.
ISBN 954 – 8537 – 24 – 9; Б. св. за цена
Неделева-Гунчева, Анна
Копнеж за светлина. Стихове. 32 с.
500 тир.
ISBN 954 – 8537 – 23 – 0; Б. св. за цена
Пожарлиева, Сидония
С дъх на космос. Стихове. 51 с.
1000 тир.
ISBN 954 – 8537 – 15 – X; 25 лв.
- МИКРОПРИНТ – София**
Генова, Мария
Греховно стреме. [Стихотворения].
48 с.
1000 тир.
ISBN 954 – 8256 – 06 – 1; Б. св. за цена
- НАРОДНА КУЛТУРА – София**
Кадийски, Кирил Кр.
Поезия. 288 с.
ISBN 954 – 04 – 0094 – 5; Б. св. за цена
Съдържа: Небесни концерти; Ездач на мраморни коне; Пясъчно време; Петро от феникс и др. стихотворения; Господни делници; О кей.
- НИКРА – Варна**
Чамурлийски, Славейко
Петли ме будят призори. Стихотворения. 47 с.
1030 тир.
20 лв.
- ОРЕЛ, РАК И ЩУКА – София**
Стеванова, Мария
Новогодишна приказка [Поема за деца]. 25 с.
1000 тир.
ISBN 954 – 8831 – 01 – 5; 35 лв.
- ОТЕЧЕСТВО – София**
Иванова, Мирела
Разглобяване на играчките. Поезии и прози.
61 с. (Библ. Поезия)
600 тир.
ISBN 954 – 419 – 045 – 7; 30 лв.
Попов, Алек
Игра на магии. Истории от първо лице. 159 с.
1000 тир.
ISBN 954 – 419 – 044 – 9; 50 лв.
- ПИГМАЛИОН – Пловдив**
Donell, Radka Am Walensee = Край Валензее. [Стихотворения]. 117 с.
Парал. текст на бълг. ез. Прев. на бълг. ез. Емил Стоянов, Емилия Драганова. 450 тир.
ISBN 954 – 8336 – 16 – 2; Б. св. за цена
- ПИК – В. Търново**
Алексиева, Живка
Бяла самота. [Стихотворения]. Худож. Кънчо Данев. [С предг. от Веселин Хаджигеоргиев]. 56. с. с ил.
500 тир.
ISBN 954 – 8258 – 36 – 6; 30 лв.
Дечев, Цвятко,
Оранжеви коне. Поезия. 48 с.
500 тир.
ISBN 954 – 8258 – 28 – 5; 7 лв.

ПРОГЛЕД – Смолян

Гривнев, Георги

Да преплаваш сълзата си. 102 с.

600 тир.

Б. св. за цена

600 тир.

50 лв.

РОПОТАМО-90 – Перник

Милушева, Матия

Усмивката на луната. Лирика. Рис.

Людмил Бели. 48. с. с ил.

1000 тир.

20 лв.

СВЯТ '91 – Варна

Богданов, Пею

Пътят за пристанището. Разкази. 48 с.

1030 тир.

Б. св. за цена

РОЯЛ 77 – Варна

Минчева, Галина

Любовен мед. Стихотворения.

Худож. Петър Кайраков. 36 с. с ил.

500 тир.

ISBN 954 – 8005 – 96 – 4; 20 лв.

СИБИЯ – София

Николова, Ана

Болка от любов. Лирика. 64 с. (Библ.

Бълг. поети)

1000 тир.

60 лв.

СИРИНГА – София

Дамянов, Дамян Петров

Обади се, любов! Стихотворения.

82 с. с портр., ил.

1000 тир.

ISBN 954 – 8100 – 03 – 7; Б. св. за цена

Захариева, Надежда

Загубих си усмивката. [Стихотворения]. 80 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 8100 – 04 – 5; 28 лв.

STAR WAY – София

Георгиев, Лъчезар Георгиев

Самотна птица. Разкази и новели.

168 с. с ил.

500 тир.

ISBN 954 – 8585 – 01 – 9; 35 лв.

СЪЮЗ НА НЕЗАВИСИМИТЕ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛИ – София

Гигов, Никола

Нежни светковици. Лирика. 48 с. с порт.

500 тир. 40 лв.

СВЕТПРА – София

Симеонова, Лидия

Полет над желанията. [Стихотворения]. 64 с.

800 тир.

ISBN 954 – 8430 – 05 – 3; 30 лв.

СВЕТУЛКА 44 – София

Попов, Владимир Стефанов

Нежната глутница. Стихотворения. 87 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 8061 – 34 – 1; 25 лв.

СВОБОДНА МИСЪЛ – Пловдив

Генчев, Николай

Есенна роса. [Лирика]. 64 с.

ТАНГРА – БЕНКОВСКИ – София

Денев, Йоло

Огънят на любовта. Интимна лирика.

36 с. (Поредица Забравени книги; № 15)

300 тир.

25 лв.

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ” – София

Мерджанова, Яна Динкова

Глупашки изповеди. [Стихотворения].

91 с. с ил. (Литературна академия' 95).

3000 тир.

ISBN 954 – 07 – 0622 – X; Б. св. за

цена

УЧАСТИЕ – Стара Загора

Вълева, Василка

Вечеря. Стихотворения. 32 с. (Библ.

Участие; Бр. 10)

500 тир.

ISBN 954 – 8804 – 02 – 6; Б. св. за

цена

Калчева, Данка

Усмихни се, слънце. [Стихотворения.]

Ил. Данка Калчева. 32 с. с ил. (Библ.

Участие ; Бр. 11)

500 тир.

ISBN 954 – 8804 – 03 – 4; Б. св. за

цена

ФАТА МОРГАНА – София

Недева, Кортеза-Лилия

Спящата змия. Разкази. 135 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 8776 – 03 – 0; Б. св. за

цена

ФОНДАЦИЯ ЗА ДЕТСКО КИНО И ЛИТЕРАТУРА

БРАТЯ МОРМАРЕВИ – София

Априлов, Борис

Приключенията на Лиско в гората.
[Роман за деца]. Худож. Дамян Николов,
164 с. с ил. (Библ. Златното ключе ; Кн. 2)

Борис Априлов – псевд. на Атанас
Василев Джавков. 1500 тир.

Б. св. за цена

ФЮТ – София

Милева, Леда Гео

Панаир в гората [Приказка в стихове].
Худож. Стефка Радкова.

16 с. с цв. ил. (Поредица Лиса и ней-
ните лисичета)

20000 тир.

ISBN 954 – 625 – 030 – 9; 26.90 лв.

Цанков, Атанас Иванов

Горската болница. [Приказка в сти-
хове]. Худож. Ивайло Иванчев.

[12] с. с цв. ил. (Поредица Във въл-
шебната гора)

25000 тир.

ISBN 954 – 625 – 053 – 8; 29.90 лв.

Цанков, Атанас Иванов

Горският театър. [Приказка в сти-
хове]. Худож. Ивайло Иванчев.

[12] с. с цв. ил. (Поредица Във въл-
шебната гора)

25000 тир.

ISBN 954 – 625 – 054 – 6; 29.90 лв.

Помисли! Отгатни. Гатанки. Худож.

Стефка Радкова. 12 с. с цв. ил.

25000 тир.

21. 90 лв.

Гатанки от А. Душков, А. Цанков, В.
Стоянов, В. Поспалеева, В. Момчилова,
С. Русев, Л. Милева, Л. Станчев, М.
Исаев, Р. Киров, С. Русев, Т. Янчев

ХЕРОН ПРЕС – София

Йорданова, Янка

Въртележка с пъстри дрешки. [Сти-
хове за деца]. Ил. Елена Терзиева. [12] с.
с цв. ил.

10000 тир.
ISBN 954 – 580 – 008 – 9; 35 лв.

ХОРИЗОНТ – София

Ранчев, Палми
Хора и неща. Поезия. 48 с.
1000 тир.
ISBN 954 – 505 – 009 – 8; Б. св. за
цена

ХРИСТО БОТЕВ – София

Вълчинов, Николай
Другаде. Повести. 144 с.
1500 тир.
ISBN 954 – 445 – 271 – 0; 55 лв.
Константинов, Георги
Тук, на изток от Рая. Сатир. поезия.
Худож. Тодор Цонев,
96 с. с ил.
Пълното име на авт. е Георги Кон-
стантинов Христов.
3000 тир.
ISBN 954 – 445 – 278 – 8; 50 лв.
Мочуров, Атанас
Момичето от нощния влак. Роман за
влюбени млади хора. 375 с.
2000 тир.
ISBN 954 – 445 – 275 – 3; 69 лв.
Николов, Велизар
Братя квадрати. Стихотворения за
днешни и бивши деца. 48 с.
2000 тир.
ISBN 954 – 445 – 279 – 6; 35 лв.
Овадия, Давид
Белият снежен килим. Лирика. 168 с.
2000 тир.
ISBN 954 – 445 – 256 – 7; 80 лв.
Радев, Милчо
Теди, чехчинчето и Джон. Новели.
136 с.
3000 тир.
ISBN 954 – 445 – 255 – 7; 45 лв.

Славов, Недялко

Мраморни години. Поезия. 72 с. с ил
1800 тир.

ISBN 954 – 445 – 311 – 3; 45 лв.

Статков, Никола

Любовни разкази. 224 с.

2000 тир.

ISBN 954 – 445 – 263 – X; 55 лв.

Христова, Виолета

Пеш до земетръса. Стихове. 32 с.
1200 тир.

ISBN 954 – 445 – 258 – 3; 30 лв.

Христосков, Начо

Подхвърлянето. [Роман]. 176 с.

1000 тир.

ISBN 954 – 445 – 249 – 4; 55 лв.

ШАЛОМ – София

Ардити, Леонтина

Съхранени броеници. 224 с. с портр.,
факс.

2000 тир.

58 лв.

ШУТ – София

Краевски, Петър и др.

Стриптийз по всяко време. [Епиг-
рами] (Петър Краевски; Стриптийз по
всяко време). [Епиграми] Калин Ган-
чев. Ил. Ириен Трендафилов.

54 с. с ил. (Библ. Шут)

Втората кн. е отпеч. на обратната
страница на кн. и има самостоятелно загл.
с. 1000 тир.

5. 98 лв.

ШАНС – София

Драгозова, Светла

Съхранена душа = Sacred Soul.
[Поезия]. 48 с. с портр.

500 тир.

Б. св. за цена

ИЗДАТЕЛСКИ ВЕСТИ

* * *

На пролетния национален панаир на книгата, проведен в НДК - София, в края на м. май 1995 г., Асоциацията на българските книгоиздатели организира конкурс за най-добре оформени издания. Голямата награда за цялостен принос на издател не бе присъдена, затова пък се дадоха три поощрения - на издателство "Пан" за детска книга, на издателство "Христо Ботев" за оригинално оформление на книгата "Гео

Милев рисува", по случай 75-годишнината от рождениято на поета, и на библиофилското издателство "Ликовски" - за цялостен принос в издаването на българска литература и постижения в областта на оформлението. Изданията на "Ликовски", а също и книгата за Гео Милев са дело на художника Богдан Мавродинов от София.

* * *

Международният панаир на книгата София'95 отвори врати за многобройните си посетители от 15 до 19 ноември 1995 г. в НДК. На четири етажа и 1323 кв. м изложбена площ свои щандове устроиха 193 издателства и фирми за книготърговия. Освен българските, там бяха и издатели от Германия, Великобритания, Беларус, Русия, Франция, Финландия, Македония. В първия ден бе открита изложбата "Книгата и киното", състояха се премиери на нови книги, изнесени бяха лекции и концерти.

* * *

На международния панаир на книгата София'95 веригата от книжарници "Отворен свят" разпространяваше бесплатно новия брой на вестника си "Книжен свят" с реклами на книги, кратки книжовни вести и коментари.

Стоти и четиридесет годишнината на пловдивското издателство "Христо Г. Данов" бе отбелязана с издаването на голямоформатният юбилеен вестник "За теб мили роде" (Пловдив, май 1995). Добре оформлен и отпечатан на луксозна хартия, на 16-те си страници вестникът публикува ценни проучвания и малко познати факти от историята на издателството и неговия създател, разказва за първата пловдивска печатница и ролята на Хр. Г. Данов в развитието на печатарството и издателското дело.

* * *

В програмата на научната конференция в памет на Елиас Канети, организирана в края на ноември 1995 г. в Русе, се включи и великотърновското издателство "ПИК", което представи библиотечните си поредици "Аустриака" и "Филология". Библио-

тека “Аустриака” включва преводна австрийска литература - белетристичния сборник с единадесет разказа на Ротраут Хакермюлер, озаглавен “Стихия” ; сборника с разкази и есета “Протоколи на страха” от Мариане Грубер; научната монография на Ана Димова “Импресионизъм и превод” ; сборника на немски “Das Rosenland” (Страната на розите) от Александър Фридрих Розенфелд - Рода Рода, превод от автора на откъси от български белетристични и лирични произведения, подбрани и

преведени от него по време на престоя му като военен кореспондент в България. В библиотека “Филология” бе представен сборникът със студии и статии “Романни светове” от преподавателката във Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий” доц. Пенка Ангелова. Книгата разглежда проблеми на немския роман на XX век. Анализира се творчеството на Херман Хесе, Франц Кафка, Елиас Канети и др., като се използват модерни в литературознанието методи на изследване.

* * *

Университетското издателство “Св. св. Кирил и Методий” - гр. Велико Търново пусна на пазара книгата на папа Йоан Павел II “Да прекрачиш прага на надеж-

дата”, в превод от полски на български. Неотдавна при посещението си във Ватикана президентът д-р Желю Желев подарил на светия отец екземпляр от това издание.

* * *

В края на 1995 г. издателство “ПИК” - гр. Велико Търново пусна на книжния пазар книгата на преподавателката от Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий” доц. Багрелия Борисова с привлекателното заглавие “Белгия и Холандия каквито ги видях”. Изданието е от 226 страници, със стилно оформена четирицветна корица. Предназначено е за широка читателска публика и подробно запознава с историята, културата и съвременния делник на Белгия и Холандия, проследени през наблюдателния поглед на една интересна авторка с усет за най-значимото и същественото, което характеризира белгиеца и холандеца, неговия начин на мислене,

неговия социален статус, народопсихология, бит. Страница след страница увлекательното четиво ни пренася в Брюксел, Антверпен, Брюгге, Гент, Ипер, Льовен, Амстердам, Хага, Лейден - градът на Рембранд, Делфт, Гауда, Уtrecht, Маастрихт, като ни показва един свят на великолепие, култура, традиции, от който българинът има какво да почерпи като опит, стил, начин на живот и съвременно европейско мислене.

Книгата е издадена с финансовата помощ на фондация “Пази родния си език” от Холандия. Това благородно издателско начинание поставя началото на две нови библиотечни поредици на издателство

“ПИК”, озаглавени: Библиотека “Белгия” и Библиотека “Холандия”, което ще се реализира под общата редакция на доц. Багрелия Борисова. За тази интересна авторка и преводачка можем да посочим още, че е завършила специалност “Германистика” в университета в Лайпциг, Германия. Защитава докторат по немска литература в университета “Мартин Лутер” в Хале. В момента е доцент по немска и нидерландска литература във Великотърновския университет. Има над 50 научни публикации

в няколко европейски страни. Специализира в университетите на Тюбинген и Хале (Германия), Лейден (Холандия), Хаселт и Льовен (Белгия), а през лятото посещава с научни цели и Южноафриканската република. Можем да приветстваме най-горещо усилията на специалисти като доц. Борисова, които с плодотворната си дейност полагат основите на нови издателски инициативи и ни правят съпричастни с малко познати страни от културното пространство на днешна Европа.

* * *

Г-н Предраг Радулович - Пиле ни изпраща своята последна книга - стихосбирката “Трагови несанице” (Безъници), Белград, печатница Чигоя, 12,4 x 20 см, излязла от печат през 1995 г. Този самобитен поет живее в Баня Лука, Република Сръбска. Автор е на поетичните книги “У раскораку” и “Неиспавани”. Под печат е и новата му книга с детска поезия “За велике и мале”. Книгата “Трагови несанице” е с великолепно художествено оформление и полиграфическо изпълнение, като в текста са вмъкнати многоцветни приложения на картини от самия автор. Корицата е с четирицветен печат и стилът ѝ на оформяне е в съзвучие с антивоенната проблематика. Така в стихотворението “Право мяесто” (Истинско място) поетът утвърждава идеята за истинското място на историята и личността в нея. Историята според Пр. Радулович всичко пише и помни и когато дойде време - връща. Самозаблуждава се онзи, който смята, че може да я фалшифицира,

защото рано или късно идва съдът на времето. Видял ужасите на босненската драма, авторът обръща поглед и към вътрешното “аз”. Вглъбеността, тъгата, болката доминират над желанието за кротка земна радост, за изживян миг щастие. И все пак във финала (стихотворението “На краю крайева”) Пиле заявява, че знае една песен, в която няма сърби, хървати, мюсюлмани, и с нея авторът апелира за повече човечност, за край на омразата, за това, че човек трябва дървета да сади, цветя да бере, обич да носи в себе си. Това, което точно днес е нужно по напоената с кръв и сълзи земя на Босна и Херцеговина. И не е случайно това, че книгата прави силно впечатление на преподавателката в парижката Сорбона проф. Бранка Богавац, която става рецензент и инициатор “Трагови несанице” да се преведе на френски и да се издаде във Франция. Дали тази поезия няма да намери и своите български читатели?

СЪДЪРЖАНИЕ

Асоциацията на американските издатели – концепция в действие Борис В. Ленский, прев. и адаптация Петър Парижков	1
Съдбата на българския автор (продълж. от кн. 1, 1995) Ани Гергова	5
Формиране на издателските центрове в България Лъчезар Георгиев	9
Стратегия, тактика и концепция на издателство “Зодиак” и списание “Всяка неделя” – 1990-1993 г. Борислав Гърdev	20
Книгата и децата Константина Недкова	24
Издател представя:	
Национален обществен съвет по комуникациите. Меморандум	27
Три рецензии за нови книги Евлоги Данков	28, 30, 32
Първи издания на българската художествена литература в спектъра на националното книгоиздаване. Първо тримесечие на 1995 г. Библиографски списък Полина Симова	34
Издателски вестни (Редакционна)	42

Графичният дизайн и художественото оформление на списанието
са изпълнени от художника Кънчо Данев.

Графичната концепция, емблемата и други знаци, както и името на “Издател”
са запазени по силата на Закона за авторското право.

Предпечатната подготовка е осъществена от издателство “ПИК” – Велико Търново.
Печатът и разпространението се осъществява със спомоществувателството
на издателство “АРИЕЛ” – Стара Загора

ISSN – 1310 – 4624

ИЗДАТЕЛ

9 771310 462956

ISSN 1310-4624

Цена 30 лв.